

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

Pécsi Tudományegyetem
„Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

„Iskola a társadalmi térben és időben V.”

tudományos konferencia

ABSZTRAKTKÖTET

TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0014

TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0028

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

„Iskola a társadalmi térben és időben V.”

tudományos konferencia

Pécs, 2014. május 20-21.

Pécs, 2014.

A kötet szerkesztői
Andl Helga, Molnár-Kovács Zsófia

Felelős kiadó
Ambrusné Kéri Katalin

Kiadó
PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

ISBN 978-963-642-628-6

Az absztraktok tartalmáért a szerzők felelnek.

© PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola
© Szerkesztők, szerzők

A konferencia küldetésnyilatkozata:

A neveléstudományi kutatások intenzív dialógust folytatnak kutatásuk tárgyával: alakítják, formálják a nevelés, oktatás világát, legyen szó jelen idejű jelenségek vizsgálatáról vagy történeti kutatásról. Szakmai hitvallásunk, hogy a nevelés világa a maga mindenkori jelenében sem zárvány, állandó kölcsönhatásban áll a társadalommal, s az oktatásnak folyamatosan reagálnia kell a gyorsan változó társadalmi kihívásokra. Konferenciánk célja az oktatás és társadalom komplex viszonyrendszerének mélyebb megismerése.

A konferencia elnöke:

Prof. Dr. Forray R. Katalin

A konferencia titkára:

Szalacsi Alexandra

Trendl Fanni

A konferencia helyszíne:

Pécsi Tudományegyetem

7624 Pécs, Ifjúság útja 6.

A konferencia támogatója:

TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0014 Pedagógusképzést segítő hálózatok továbbfejlesztése a Dél-Dunántúl régióban

TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0028 Önszerveződő és önkéntes részvételen alapuló tudományos tevékenységhez kapcsolódó kezdeményezések támogatása a Pécsi Tudományegyetemen

A KONFERENCIA PROGRAMJA

2014. május 20. (kedd)

12:00 - 13:00	Regisztráció. PTE BTK-TTK Kari Tanácsterem („A” épület 230-as terem)
13:00 - 13:10	Megnyitó, köszöntő: Prof. Dr. Müller Péter, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának tudományos dékánhelyettese
13:10 - 14:10	Plenáris előadások:
13:10 - 13:40	Ambrusné Prof. Dr. Kéri Katalin (PTE): Interkulturális-összehasonlító kutatások a neveléstörténetben
13:40 - 14:10	Prof. Dr. Forray R. Katalin (PTE): A diploma felé - cigány diákok a felsőoktatásban
14:10 - 14:30	Kávészünet
14:30 - 15:30	Szekció előadások
15:30 - 15:50	Kávészünet
15:50 - 16:30	Szekció előadások
16:30 - 16:50	Vita. Igazolások átvétele (B/102-es terem)
17:30 - 19:00	Vacsora

2014. május 21. (szerda)

09:00 - 10:20	Szekció előadások
10:20 - 10:40	Kávészünet
10:40 - 12:00	Szekció előadások
12:00 - 13:00	Ebédészünet
13:00 - 13.40/14.00	Szekció előadások
13.40/14.00 - 14:20	Vita. Igazolások átvétele (B/102-es terem)

2014. május 20. (kedd)

A pedagógusképzés régi és új formái

Szekcióvezető: Mrázik Julianna

*Helyszín: PTE BTK-TTK Kari Tanácsterem
(„A” épület 230-as terem)*

Időpont: 2014. május 20. 14:30-16:50

14:30-14:50	<i>Vass Lívia:</i> Készen állnak rá?! A testnevelők kiemelt feladatairól: prevenció, gerinctorna, relaxáció
14:50-15:10	<i>Dina Miletta:</i> A felnőttoktatói kulcskompetenciák fejlesztési lehetőségei train the trainer képzési programok megvalósítási tapasztalatai mentén
15:10-15:30	<i>Molnár Béla:</i> A sosem volt „tanító-akadémia”
15:30-15:50	<i>Kávészünet</i>
15:50-16:10	<i>Nagy Péter:</i> Az orosz szakos nyelvtanári képzés piacképességéről: kihívások, tapasztalatok
16:10-16:30	<i>Patyi Gábor:</i> Gimnáziumi és reáltanodai tanárképezdék a dualista kor kezdetén
16:30-16:50	<i>Vita. Igazolások átvétele (B/102-es terem)</i>
17:30-19:00	<i>Vacsora</i>

Romológiai kutatások

Szekcióvezető: Orsós Anna

Helyszín: Romológia Könyvtár „D” épület 3. emelet

Időpont: 2014. május 20. 14:30-16:50

14:30-14:50	Baracsi Kitti: Kelet-európai roma tanulók az olasz és spanyol oktatáspolitikák horizontján
14:50-15:10	Kopházi-Molnár Erzsébet: Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy iskola...
15:10-15:30	Angyal Magdolna: A felsőoktatás egészségtudományi területein tanuló hallgatók cigány/roma népcsoporttal kapcsolatos ismereteinek vizsgálata
15:30-15:50	<i>Kávészünet</i>
15:50-16:10	Szilágyi Magdolna: A győri oláh-cigány csoport nyelvhasználata és esélyeik a munkaerőpiacon
16:10-16:30	Galántai László: Cigány/roma szakkollégiumok a felsőoktatásban
16:30-16:50	<i>Vita. Igazolások átvétele (B/102-es terem)</i>
17:30-19:00	<i>Vacsora</i>

Oktatástörténeti kutatások I.

Szekcióvezető: *Ambrusné Kéri Katalin*

Helyszín: „B” épület 102-es terem

Időpont: 2014. május 20. 14:30-16:50

14:30-14:50	<i>Vörös Katalin:</i> „Az iparoktatás új ruhája”. A magyar szakoktatás változó szerepe az első világháború alatt
14:50-15:10	<i>Szalacsi Alexandra:</i> Az Amerikai Elnökfeleségek Nemzeti Könyvtárának (NFL) bemutatása és használata az oktatásban
15:10-15:30	<i>Pálmai Dóra:</i> „Az Egyetem”, a jog és a nők. Véleménynyilvánítások a nők jogi képzésének engedélyezéséről
15:30-15:50	<i>Kávészünet</i>
15:50-16:10	<i>Kereszty Orsolya:</i> Nők művelődése és önképzésének tematizálása a Vasárnapi Kör működésében
16:10-16:30	<i>Rébay Magdolna:</i> Dunántúli arisztokraták a kalksburgi jezsuita kollégiumban és a bécsi Theresianumban a dualizmus korában
16:30-16:50	<i>Vita. Igazolások átvétele (B/102-es terem)</i>
17:30-19:00	<i>Vacsora</i>

2014. május 21. (szerda)

Oktatástörténeti kutatások II.

Szekcióvezető: Ambrusné Kéri Katalin

Helyszín: „B” épület 113-as terem

Időpont: 2014. május 21. 9:00-14:20

9:00-9:20	<i>K. Farkas Claudia:</i> A bölcsesség nyomában
9:20-9:40	<i>Lendvai Tamás:</i> A Porosz Királyság népiskolaügye a 18. században
9:40-10:00	<i>Farkas Péter:</i> Szabadművelődés koncepciója a korabeli sajtó tükrében
10:00-10:20	<i>Darvai Tibor:</i> Az oktatáspolitikai változásai Magyarországon az 1960-as években
10:20-10:40	<i>Kávészünet</i>
10:40-11:00	<i>Méreg Martin:</i> Recepciós hatások Schultz Imre népiskolai olvasókönyveiben
11:00-11:20	<i>Bicsák Zsanett Ágnes:</i> A herbarti pedagógia és a szocialista pedagógia szembeállításának problémája
11:20-11:40	<i>Gál Anikó:</i> Bárcsi Gusztáv hatása az 1950-es évek tantervelméletére
11:40-12:00	<i>Kattein-Pornói Rita:</i> A tehetségmentés szerepe Harsányi István munkásságában
12:00-13:00	<i>Ebédészünet</i>
13:00-13:20	<i>Dobokainé Simon Dóra:</i> Folyamatosság a magyar neveléstudomány utolsó évszázadában
13:20-13:40	<i>Fizel Natasa:</i> Sík Sándor szerepe a párhuzamos tanszékek megalakulásában a Ferenc József Tudományegyetemen
13:40-14:20	<i>Vita. Igazolások átvétele (B/102-es terem)</i>

Oktatástörténeti kutatások III.

Szekcióvezető: *Fischerné Dárdai Ágnes*

Helyszín: „B” épület 129-es terem

Időpont: 2014. május 21. 9:00-14:00

9:00-9:20	Molnár-Kovács Zsófia: Európa-kép – tankönyvkutatás – (kon)textus. A dualizmus kori történelemtankönyvek elemző vizsgálatának lehetőségei
9:20-9:40	Szóró Ilona: Olvasókörök szerepe az iskolán kívüli közismereti képzésben, a 20. század első felében
9:40-10:00	Pénzes Dávid: Önéletrajz-elemzés egy gyakorlati példán keresztül Montágh Imre két önéletrajza
10:00-10:20	Zombai Tamás: Középiskolai oktatás a személyi kultusz időszakában
10:20-10:40	<i>Kávészünet</i>
10:40-11:00	Révész József: A Kodály koncepció reformpedagógiai elemei
11:00-11:20	Somogyvári Lajos: Az úttörőmozgalom szimbolikája
11:20-11:40	Támba Renátó: Testvérkapcsolatok ábrázolása a szolnoki festészetben (1880-1920)
12:00-13:00	<i>Ebédzünet</i>
13:00-13:20	Varga Attila: Az 50-es évek ideológiai törekvései a Magyarországon 1948 és 1955 közötti alsós tankönyvekben
13:20-13:40	Vincze Beatrix: Új megközelítések a 20. századi reformpedagógiai mozgalom helyéről és szerepéről
13:40-14:20	<i>Vita. Igazolások átvétele (B/102-es terem)</i>

Nevelésszociológiai kutatások I.
 Szekcióvezető: *Forray R. Katalin*
 Helyszín: „B” épület 104-es terem
 Időpont: 2014. május 21. 9:00-14:20

9:00-9:20	Andl Helga: Esettanulmány egy városperemi iskola bezárásáról
9:20-9:40	Kovács Júlia: Tanoda típusú intézmények az esélyteremtés tükrében
9:40-10:00	Borbély-Pecze Mariann: Felsőoktatási hallgatói szolgáltatások fejlesztése és pályaaorientáció
10:00-10:20	Kalocsai Janka: Állampolgári nevelés és a diákok érdekérvényesítési lehetőségei a hazai középiskolákban
10:20-10:40	<i>Kávészünet</i>
10:40-11:00	Németh Krisztina: A hermeneutikai esetrekonstrukció mint lehetséges módszer az Arany János Program hatásvizsgálatában
11:00-11:20	Híves Tamás: Az iskolázottság térszerkezetének változása 2001 és 2011 között
11:20-11:40	Bander Katalin - Galántai Júlia: Iskolai eredményesség intézményi szemmel
11:40-12:00	Markos Gabriella: A „finn csoda” az oktatásban
12:00-13:00	<i>Ebédészünet</i>
13:00-13:20	Jankó Krisztina: Kisiskolák újraindítása
13:20-13:40	Verebélyi Gabriella: Az iskolai nyelvi hátrány „tünetei” felnőttkorban
13.40-14.00	Szell Krisztián: Az iskolák pedagógiai kultúrájának és hozzáadott értékének kapcsolata a hátrányos helyzet tükrében
14.00-14:20	<i>Vita. Igazolások átvétele (B/102-es terem)</i>

Nevelésszociológiai kutatások II.
 Szekcióvezető: Cserti Csapó Tibor
 Helyszín: „B” épület 2. emelet 307/A terem
 Időpont: 2014. május 21. 9:00-14:20

9:00-9:20	Rimai Dávid: A technokid fogalma és a technokid jelenség
9:20-9:40	Papp László: Néhány iskolai konfliktus
9:40-10:00	Perjésiné Gazdag Éva: Csodavár Korai Fejlesztő Centrum
10:00-10:20	Szabad Klaudia: Családi életre nevelés. A Z generáció jövője
10:20-10:40	<i>Kávészünet</i>
10:40-11:00	Varga László: A gyermekkortörténet új hangjai
11:00-11:20	Budai Gábor: Dunaújváros és térsége szakképzésének átalakulása a rendszerváltozástól napjainkig
11:20-11:40	Kállai Gabriella: Migráns gyerekek oktatása Európában
11:40-12:00	Vadász Viola: Migráns háttérű gyermekek a magyar iskolákban
12:00-13:00	<i>Ebédészünet</i>
13:00-13:20	Tózsér Zoltán: A diplomaszerezés ösztönzői felnőtt hallgatók körében
13:20-13:40	Talabér János-Kelemen Krisztián: Az amerikai angol létjogosultsága a köznevelés és a nyelvoktatás rendszerében
13:40-14:20	<i>Vita. Igazolások átvétele (B/102-es terem)</i>

ABSZTRAKTOK

A PEDAGÓGUSKÉPZÉS RÉGI ÉS ÚJ FORMÁI

Szekcióvezető:
Mrázik Julianna

A felnőttoktatói kulcskompetenciák fejlesztési lehetőségei train the trainer képzési programok megvalósítási tapasztalatai mentén

Dina Miletta

egyetemi tanársegéd, PhD-hallgató
SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézet;
PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola
dinamiletta@jgyk.u-szeged.hu

Kulcsszavak: felnőttoktató, oktatói kompetenciák, train the trainer

Az eredményesség, a hatékonyság, a változás és a megújulás a felnőttoktatás valamennyi szereplője számára alapvető kérdés, olyan közös nevező, melyben mindenki érdekelt, bár ennek a tudatossága nem mindig egyértelmű az érdekgazdák számára a felnőttképzés napi gyakorlatában, az oktatási helyzetben. A felnőttképzési programokban, felsőoktatásban, vagy munkahelyi képzési- és továbbképzési programok keretében felnőtt célcsoportokkal dolgozó oktatók számára folyamatos kihívást jelent, hogy a naprakész szaktudásukat korszerű tananyag-és/vagy részvevőközpontú módszertani ismereteik birtokában képesek legyenek kreatívan és sikerrel a tananyagba transzformálni, s ezzel eredményesen támogatni a felnőtt tanulókat a tanulási eredménycéljaik elérésében.

Az Európai Unió Lifelong Learning Munkaprogramjának egyik legfontosabb célkitűzése az Európai Unión belüli oktatási és képzési rendszerek minőségének és hatékonyságának növelése. Az európai uniós oktatáspolitikában elsődleges prioritás az oktatói kompetenciák, így a felnőttoktatók oktatásának és képzésének fejlesztése – kiemelten az oktatói innovativitás és a kreativitás fejlesztése, mellyel a képzések hatékonyabbá és a résztvevők számára vonzóbbá tehetőek. Az előadás – disszertációm témájához kapcsolódva – a felnőttoktatói kompetenciák fejlesztési módszereinek európai gyakorlata tükrében bemutat öt önállóan fejlesztett és eredményesen megvalósított felnőttoktatói, facilitátori kulcskompetencia-fejlesztő képzési programot és ezen innovatív train the trainer képzési programok tartalomelemzésével azok legfontosabb tapasztalatait a képzések tartalmi kialakításától az eredményes megvalósításig.

A sosem volt „tanító-akadémia”

Molnár Béla

főiskolai docens

Nyugat-magyarországi Egyetem Berzsenyi Dániel Pedagógusképző Kar

mbela@mnsk.nyme.hu

Kulcsszavak: nevelőképzés, tanítóképzés, pedagógusképzés reformja

1945-ben az általános iskola oktatógárdájának a biztosítása érdekében elindult egy széles szakmai körökkel véleménynyilvánításra ösztönző vitasorozat a nevelők képzésének mikéntjéről. A tankerületi főigazgatóságok utasították a tanítóképző intézeteket, hogy értekezleteken foglalkozzanak a nevelőképzés kérdéseivel. A tanári testületek kifejezést adtak véleményüknek, a magyarországi tanító- és tanárképzés korszerűsítésével kapcsolatban a vitához hozzászólók számos kiváló javaslattal csatlakoztak, ezeket a javaslatokat mutatja be az előadás, ezek közül is dr. Csoknyay József elgondolását elemezzük. A kutatáshoz az analitikus jellegű kutatási stratégiát alkalmaztuk, amely során források, dokumentumok elemzésére került sor.

A Köznevelés cikkeit és a levéltári primer forrásokat átvizsgálva a tanítóképzés jövőjére vonatkozó javaslatok három reorganizációs irányt jelöltek ki:

1. A középfokú 5-6 éves képzéssel mind az alsó tagozat, mind a felső számára olcsón lehetne tanítót, szaktanítót képezni.
2. A felsőfokú, főiskolai képzés kidolgozói arra törekedtek, hogy az általános és a pedagógiai képzés ne egy időben, hanem egymás után történjen, ezért az új képzést az érettségire építették.
3. A tanítóóság régi vágya volt az egyetemi képzés, ami társadalmi megbecsültséget garantált volna, s ehhez az alapos képzés, a tudományos megalapozottság lett volna a biztosíték.

A kőszegi állami tanítóképzőben tanító Csoknyay József univerzális tanítóképző akadémiajába a tanuló bármelyik 4 éves középiskolán keresztül bejuthatott volna, majd annak elvégzése után került volna a 4, esetleg 3 éves szaktanár-képzőkbe. A tanító-akadémiának bizonyos mértékig középponti szerepe volt ebben a koncepcióban, mert főleg pedagógiai alapokat adott, bármilyen nevelőnek készült is a hallgatója.

A kutatás eredményei felhasználhatók a tanítóképző intézményekben a neveléstörténeti oktatásban, de a hazai egykori és jelenlegi pedagógusképzésünk elemzéséhez is érdekes forrásként jöhetnek szóba.

Az orosz szakos nyelvtanári képesítés piacképességéről: kihívások, tapasztalatok

Nagy Péter

óraadó, kutató

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

nagypeter.pte@gmail.com

Kulcsszavak: információs társadalom, interkulturális kommunikáció, jelnyelv, nyelvi coaching

Magyarországon a kilencvenes években bekövetkezett nyelvpolitikai fordulat eredményeképpen a közoktatási rendszer idegen nyelvi kínálatából szinte teljes mértékben eltűnt az orosz nyelv. A 2000-es évek elején kezdődő társadalmi folyamatok (információs társadalommá alakulásunk) kapcsán nyilvánvalóvá vált, hogy nagy szükség van oroszul jól kommunikáló szakemberekre, főképp a szolgáltatások piacán. A piaci igények előtérbe kerülésével az orosz tanulást illetően új tanulói motiváció jelent meg: a hatékony célnyelvi kommunikáció igénye. Ennek az igénynek a kielégítésére azonban a hazai oroszoktatás (bármely szintéről legyen is szó) nem készült fel, részben azért, mert az oroszitanítás visszaszorulásával jelentősen csökkentek azok a módszertani, nyelvpedagógiai, szociolingvisztikai kutatások, amelyek az orosz nyelvhez kötődő interkulturális szemléletű nyelvoktatás gyakorlatában hasznosultak volna. Új, kifejezetten az interkulturális kommunikációra (melynek például a nem-verbális kommunikáció is a részét képezi) felkészítő tankönyvek sem jelentek meg. Ennélfogva a tanárképzés hallgatói (akik többnyire az egyetemen, főiskolán kezdőként ismerkednek meg a nyelvvel) sem interkulturális szempontú képzési terv szerint tanulnak, legalábbis a szakos felsőoktatás helyi tervezési dokumentumaiból (tantervek, kurzuskínálatok) ez látszik. Tapasztalatom szerint nagyobb érdeklődés van az oroszitanulásra, mint amekkora kapacitással ez intézményi keretek között zajlik. Vélhetőleg ez az igény, és az élethosszig tartó tanulás szemléletének terjedése eredményezi a magán-nyelvtanítás iránti kereslet növekedését. Előadásomban beszámolok nyelvi coach-ként szerzett tapasztalataimról is, melyek, úgy vélem, jól hasznosíthatók az egyre inkább szolgáltatás-jellegű felsőoktatásban is.

Gimnáziumi és reáltanodai tanárképezdek a dualista kor kezdetén

Patyi Gábor

egyetemi docens, oktatási dékánhelyettes
Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
patyi.gabor@bpk.nyme.hu

Kulcsszavak: tanárképzés, tanárképezdek, dualizmus

1870-ben a pesti egyetem bölcsészeti kara mellett gimnáziumi, 1871-ben pedig a műegyetem általános mütani osztálya mellett reáltanodai tanárképezde (későbbi nevén tanárképző intézet) létesült. A két intézetet az 1873-1874. tanévtől Trefort Ágoston kezdeményezésére egyesítették. Ezekkel a létesítésekkel megkezdődött a közismereti és szakmai középiskolai tanárképzés modern intézményi kereteinek kiépülése. A kutatás alapvető célja annak feltárása, hogy milyen tényezők vezettek eme sajátos intézmények létesítéséhez, milyen nemzetközi és hazai eszmei és intézményes előzményei voltak a tanárképezdeknek, milyen alapvető jogi-személyi és tárgyi keretek között végezték tevékenységüket, milyen viták övezték működésüket és mi vezetett végül a két intézmény egyesítéséhez. A kutatás alapvetően a dokumentumelemzés módszerét követi. A kutatás alapvető elsődleges forrásai a tanárképezdek működését meghatározó, a miniszterek által kiadott szabályzatok, leiratok lesznek, illetve a korábbi Eötvös-féle tervezet (A magyar egyetem alapszabályai) és a Kármán-Lubrich vita dokumentumai. Másodlagos forrásként a középiskolai tanárképzéssel foglalkozó korabeli írások és újabb szakirodalmak, illetve az egyetem és a műegyetem történetét feldolgozó irodalmak szolgálnak. A kutatás hozzájárul a hazai középiskolai tanárképzés történetének mélyebb ismeretéhez, feltárja a szakmai tanárképzés intézményesülésének eddig kevésbé vizsgált kezdeteit.

Készen állnak rá?!

A testnevelők kiemelt feladatairól: prevenció, gerinctorna, relaxáció

Vass Livia

egyetemi tanársegéd

PTE TTK Sporttudományi és Testnevelési Intézet

livivass@gamma.ttk.pte.hu

Kulcsszavak: mindennapos testnevelés, NAT, testnevelő tanárképzés

A törvényi változásoknak köszönhetően a testnevelőkre és az iskolai testnevelésre egyre nagyobb figyelem szegeződik. A felmenő rendszerben megvalósítandó heti 5 testnevelés óra Nemzeti alaptantervben való megjelenése miatt sokat hallunk a végrehajtást akadályozó problémákról: kevés tornaterem, folyosókon tartott óra, eszközhiány. Kevés szó esik viszont a tartalmi megújításokról és elvárásokról, melyek a testnevelés tantárgy követelményeibe kerültek beépítésre.

BSc-s és MSc-s végzős testnevelő szakosok között felmérést végeztünk, hogy ismerik-e a NAT alapelveit, a célokat és a fejlesztési feladatokat. Továbbá véleményezzék saját képzésüket, hogy tantárgyaik, az átadott ismeretek megfelelően felvették-e őket az új kihívások teljesítésére. Szerintük melyik közműveltségi tartalmakhoz elegendő tudásuk, és melyek azok a területek, ahol biztosan önművelésre, újabb ismeretek elsajátítására lesz szükség, hogy megfelelően tudják átadni az ismereteket. Az online, önkitöltős kérdőívet összesen 52 fő töltötte ki. A kérdőív 17 zárt kérdést tartalmazott (egyszeres vagy többszörös választás, Likert-skála). A kapott válaszok alapján azt látjuk, hogy a nagy hangsúlyt kapott prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés, relaxáció körében a válaszadók tudása bizonytalan mindkét szinten, viszont az MSc-s hallgatók nagyobb mértékben hiányolták az ilyen típusú tantárgyakat, főleg módszertani megközelítés szemszögéből. Mindkét csoport egyetértett abban, hogy több új, az előírásoknak és a szabadidősport trendet jobban tükröző kurzusokra lenne szükség.

A közoktatás minőségi fejleszthetősége szorosan összefügg a tanárképzéssel. Továbbá a testnevelés oktatása – és az arra való felkészülés – túlmutat a tananyag megtanításán. Jelen kutatásban összefüggésben látjuk a képzési követelmények és a közoktatás elvárásai közötti összhangot vagy hiányosságot.

ROMOLÓGIAI KUTATÁSOK

Szekcióvezető:
Orsós Anna

Az felsőoktatás egészségtudományi területein tanuló hallgatók cigány/roma népcsoporttal kapcsolatos ismereteinek vizsgálata

Angyal Magdolna

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

angyalm@banky.hu

Kulcsszavak: egészségtudományi felsőoktatás, attitűd, cigány/roma

A hazánkban élő cigány/roma kisebbség egészségi állapotáról számot adó kutatások áttanulmányozásakor el kell gondolkoznunk azon, hogy vajon milyen előzmények vezethettek napjainkban a kedvezőtlenül csengő számadatokhoz (BABUSIK – PAPP, 2002). Az e témával foglalkozó kutatásokból kiderül, hogy mind az egészségügyi dolgozók körében, mind a Magyarországon élő legnagyobb számú kisebbség, a cigányság tagjai között sztereotípiák, téves és káros beidegződések élnek a másik féllel kapcsolatban. (NEMÉNYI, 1997) A szakemberek és klienseik egymástól mereven elkülönült világot képviselnek, pedig ha nincs közöttük meg a megfelelő összhang, az jelentősen csökkentheti az egészségügyi ellátás hatékonyságát.

Problémafelvetés: Kellőképpen segítségére van-e a szakmai felsőoktatás a leendő egészségügyi dolgozóknak abban, hogy a szükséges és elégséges mértékű ismeretanyaggal ellássa őket a cigányokkal/romákkal összefüggésben? Az előítéletek leküzdésében döntő szerepet játszana, ha az egészségügyi főiskolákon a hallgatók számára minden szakon oktatásra kerülhetnének a romák kultúrájáról, eltérő szokás-, norma- és értékrendszerükről szóló ismeretek.

A kutatás célja felmérni a hallgatóknak a cigány kisebbséggel kapcsolatos ismereteit, a kisebbséghez fűződő attitűdjeit. Célja továbbá az, hogy felmérje, vajon felkészültek-e a jövő egészségügyi dolgozói a cigány kliensekkel, betegekkel való együttműködésre?

A felmérés kérdőíves módszerrel történt, mely zárt és félig zárt kérdéseket is tartalmazott.

A kapott eredmények rámutatnak arra, hogy a tájékozatlanság és a sztereotip gondolkodás között szoros kapcsolat áll fenn, de mindenekelőtt alátámasztják a romológiai alapismeretek oktatásának létjogosultságát és fontosságát.

Kelet-európai roma tanulók az olasz és spanyol oktatáspolitikák horizontján¹

Baracsi Kitti

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

kitti.baracsi@gmail.com

Kulcsszavak: roma, migráció, oktatáspolitiká

Az előadás olasz és spanyol esetek alapján igyekszik bemutatni a kelet-európai roma bevándorlókkal kapcsolatos oktatáspolitikákat. Arra keresi a választ, hogy ezek milyen módon definiálják célcsoportjukat, milyen kategóriákat alkalmaznak, illetve milyen szakmai és ideológiai keretben határozzák meg beavatkozásaik körét. Az esettanulmányok kitérnek a nemzeti oktatáspolitikák helyi hatásaira, valamint az önkormányzatok által indított projektekre. Nem csak az oktatáspolitiká, hanem más az oktatásban valamilyen módon tetten érhető politikai intézkedések is részét képezik az elemzésnek. A politikai diskurzusok és konkrét helyi oktatással kapcsolatos projektek összevetése nem csupán kizáró mechanizmusok elemzését teszi lehetővé, de egyúttal az oktatási intézményrendszer és a sok esetben érintett civil szféra strukturális problémáira is felhívja a figyelmet, valamint jól példázza a roma stratégiák korlátjait is. Ugyanakkor olyan „jó gyakorlatokat” is igyekszik felmutatni, melyek alkalmasak lehetnének a szélesebb körű alkalmazásra.

Az előadásban bemutatott eredmények részét képezik a doktori disszertációmnak, melyben nappolyi és pécsi roma tanulók iskolával kapcsolatos narratíváit vizsgálom. Elsősorban arra fókuszálok, hogy a helyi kontextus által meghatározott identitáskonstrukciók hogyan kerülnek kölcsönhatásba azokkal az oktatás kapcsán keletkező narratívákkal, melyek a politikai és pedagógiai-szakmai diskurzusok találkozási pontján jönnek létre. A kutatás főként arra kérdésre irányul, hogy a tanulók mindennapi tapasztalataiban – melyeket módszertanilag narratíváikon keresztül vizsgálom – miképpen jelennek meg ezek a politikák. A konkrét esettanulmányok mellett – különböző országokban tett tanulmányutaknak köszönhetően – igyekszem reflektálni más EU tagállamok oktatási helyzetére is. Az előadásban bemutatott elemzéshez a dokumentumelemzés módszerei mellett helyi intézmények és civil szervezetek dolgozóival, valamint helyi szakértőkkel készített interjúkat használtam.

¹ A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú *Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program* című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Cigány/roma szakkollégiumok a felsőoktatásban

Galántai László

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

galantailasz@gmail.com

Kulcsszavak: cigány/roma szakkollégiumok, szervezetkutatás, szmsz

A cigány/roma szakkollégiumok a magyar felsőoktatás viszonylag újabb fejleményei, amelyek ugyanakkor a szakkollégium mint szervezeti forma sok évtizedes hagyományaira támaszkodhatnak. Előadásomban a cigány/roma szakkollégiumokat mint szervezeteket vizsgálom. A szervezeteket jogi vonatkozású dokumentumok konstituálják, és felépítésüket, működésüket is ezek rögzítik, hogy szükség esetén viszonyítási pontot nyújtsanak. E dokumentumok közül a szervezeti és működési szabályzatokat (szmsz) elemzem. Az szmsz szervezetet konstituál és működési feltételeket rögzít, minden szervezet esetében tevékenység és funkció alapidokumentuma, amely hagyományokat és értékeket deklarálhat, de elsődleges funkciója a szervezet céljainak és a hozzájuk rendelt eszközöknek a rögzítése. A szabályozás mellett az önmeghatározás manifesztuma, amely a szervezet funkciójának betöltéséért létrehozott közös cselekvési tér kereteit rögzíti. Egy szmsz rengeteg információt tartalmaz a vonatkozó szervezetről, szervezeti alapstruktúrákat, célokat, működési kereteket rögzít, ezért érdemes elvégezni dokumentumelemzését. A szervezeti és működési szabályzatok által rögzített formális struktúrákat, a szervezeti felépítést és működést igyekszem leírni, hogy elhelyezhessem a cigány/roma szakkollégiumokat a magyar felsőoktatás szakkollégiumainak szervezettipológiájában.

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy iskola...

Kopházi-Molnár Erzsébet

főiskolai docens

Kaposvári Egyetem

kophazie@gmail.com

Kulcsszavak: cigány tanulók, szociokulturális különbségek, hátrányos helyzet

Egy Somogy megyei körzeti általános iskola, ahol a tanulók 42%-a cigány származású, kétségkívül nehéz helyzetben van a cigány és nem cigány származású tanulók alkotta osztályokban folyó tanító-nevelő munka során. A kistérség, az iskolai körzethez tartozó falvak és az iskola bemutatásán túl az iskolában gyűjtött statisztikai adatok felhasználásával szeretném érzékeltetni azokat a szociokulturális háttérből fakadó különbségeket, melyekkel a cigány tanulók az iskolába kerülnek. A huszonhárom fős tanári kar az elmúlt években több olyan tanfolyamon is részt vett, melyek a halmozottan hátrányos helyzetű tanulókkal folytatott pedagógiai munka megkönnyítését célozták meg. A tanárokkal készült kérdőíves felmérések azonban azt mutatják, hogy a továbbképzéseken való részvétel ellenére a fent vázolt helyzetre nemcsak hogy nincsenek kellőképpen felkészülve, hanem a cigány tanulók szocializációs hátterével sincsenek tisztában. A cigány tanulókkal elért eredmények, a sikerélmény kevésbé tükröződik a felmérésben, mint az az összetett problémahalmaz, mely olyan területeket érint, mint az értelmi képességek, a cigány tanulók érzélemléte, értékrendje, a szülővel kapcsolatban felmerülő meg nem értés, a cigányok nyelvének, szokásrendszerének tradícióinak meg nem értése, illetve figyelmen kívül hagyása. Az iskola – bár infrastruktúráját tekintve a jól felszerelt intézmények közé tartozik – mentálisan nincs kellőképpen felkészülve a cigány tanulókkal való bánásmódra. Az előadás címe arra a helyzetre igyekszik utalni, hogy ez a probléma és annak kezelése valószínűleg általánosítható érvényű.

A győri oláh cigány csoport nyelvhasználata és esélyeik a munkaerőpiacon

Szilágyi Magdolna

ny. főiskolai docens, PhD hallgató

Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Kar;

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

szilagyimagdolna49@gmail.com

Kulcsszavak: nyelvhasználat, esélyegyenlőtlenség, stratégia, nyelv presztízse

A hazai cigányság nagy részének az oktatási javakhoz való hozzáférésben jelentős hátránnyal kell megküzdeni. Ez az esélyegyenlőtlenségi körülmény az életpályákra is meghatározóan hat. Sajátos helyet foglal el a nyelvhasználat, az anyanyelv használatához való alapvető emberi jog. Stratégiák, törvények, jogszabályok tekintetében mind az Európai Unió szintjén, mind hazai viszonylatban támogató jelleggel találkozunk. A megvalósítás viszont leggyakrabban csorbát szenved, éppen, mert a célcsoport gyenge érdekérvényesítő potenciállal rendelkezik.

Kutatásom jelenlegi szakaszában a hagyományörző győri oláh cigány közösség egy részének nyelvhasználatát térképezem fel szociolingvisztikai nézőpontból. A vizsgálat a következő aspektusokra fókuszál: nyelvválasztás, nyelvtudás, nyelvi attitűdök (az anyanyelven belüli változatok és a többségi nyelv használata, valamint a nyelvmegtartással, nyelvcserével, nyelvtudással kapcsolatos attitűdök), kisebbségi és többségi sztereotípiák és előítéletek, etnikai identitás.

Különböző korosztályok – közöttük végzős nyolcadikosok – lekérdezésével próbálom kutatni az összefüggéseket a nyelvhasználati lehetőség és az életút között. A nyelv presztízse vagy annak hiánya meghatározó nyomokat hagy a személyiségben. Feltételezésem szerint a helyi nyelvi közösségre is igaz az a megállapítás, hogy kevesen jutnak középiskolába, és onnan nagy részük lemorzsolódik. Az esélyegyenlőtlenség „kulminációs pontja” tehát a középiskolában van, amin határozott intervencióval lehetne változtatni.

NEVELÉSSZOCIOLÓGIAI KUTATÁSOK I.

Szekcióvezető:
Forray R. Katalin

Esettanulmány egy városperemi iskola bezárásáról²

Andl Helga

egyetemi tanársegéd, doktorjelölt
PTE BTK Neveléstudományi Intézet;
PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola
helga.andl@gmail.com

Kulcsszavak: kisiskola, hátrányos helyzet, oktatáspolitikai

A Baranya megyei alacsony létszámmal működő iskolákra vonatkozó komplex kutatásom során többek között a kisiskolák – helyi társadalom – oktatáspolitikai hármásának feltárására teszek kísérletet esettanulmányokon és esetleírásokon keresztül. Az esettanulmányok olyan feltárások és értelmezések, amelyek megkísérik az egyes kisiskolák egyediségét és típusosságát egyaránt megmutatni, felfedni azokat a stratégiákat, melyekkel az intézmények és fenntartóik élnek, feltárni az iskola makro- és mikrotársadalmi környezetét, az iskolai tér tényleges szereplőit.

Az előadás egy hátrányos helyzetű városrész évekkel ezelőtt megszűnt (kis)iskolájának bezárását, ennek körülményeit, folyamatát és hatását kívánja feltárni – egy olyan iskoláét, melynek alakulástörténetébe hangsúlyosan szolt bele az a sokeredőjű társadalmi folyamat, amelynek legfőbb, az iskolában megjelenő következménye a cigány, roma tanulók egyre növekvő száma és az ehhez kötődő konceptuális, stratégiai, tantervi, módszertani stb. válaszok. A több fázisban zajló kutatás az iskolabezárás szereplőire, motivációira és következményeire koncentrálna, elsősorban terepmunkára – interjúkra és megfigyelésre – alapozva, amit dokumentumelemzés és statisztikai adatok elemzése egészít ki.

Az előadás egyúttal reflektál az esettanulmány módszertanára, annak teoretikus kérdéseire (vö. FLYVBJERG, 2006; 2011).

² A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú *Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program* című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Iskolai eredményesség intézményi szemmel

Bander Katalin – Galántai Júlia

kutató-elemző – junior kutató-elemző

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

bander.katalin@ofi.hu – galantai.julia@ofi.hu

Kulcsszavak: középiskolai eredményesség, tanári eredményesség, igazgató szerepe

Az oktatási eredményesség értelmezésének különböző megközelítéseit ismerjük. Legtágabb értelemben akkor beszélünk eredményes iskoláról, ha az intézmény képes elérni a maga elé kitűzött célokat. Ez a definíció az eredményesség fogalmának relativitását, az iskola céljaitól és az egyes szereplők elvárásaitól való függését tükrözi. Napjainkra ugyanakkor jellemző az eredményesség objektív megragadására, intézményi, ill. rendszerszintű összehasonlítására irányuló törekvés, amelynek hatására a középiskolai versenyeredmények, a tanulói teljesítménymérések eredményei és a továbbtanulási arányokon alapuló középiskolai rangsorok váltak az iskolai eredményesség leginkább használt fokmérőivé. Ezek legnagyobb problémája, hogy az iskoláknak csak egy szűkebb körére nézve relevánsak, és nem tükrözik az eredményesség dimenzióinak sokféleségét, hiszen bizonyos iskolák számára más tényezők, például a szociokulturális hátrányok mérséklése jelenti az eredményességet.

Egyéni és csoportos interjúink során célunk annak felderítése, hogy saját iskolájuk vonatkozásában miként értelmezik a hazai középfokú intézmények vezetői és pedagógusai az eredményességet. Az iskolák kiválasztásánál arra törekszünk, hogy minél jobban reprezentálják a képzési típusok sokféleségét. Eddigi eredményeink alapján az iskolai, tanulói és tanári eredményességet több tényező, pl. a tanulók szociokulturális háttéré, a pedagógusok felkészültsége, motiváltsága, a tanár-diák viszony és az igazgató vezetési elképzelései is befolyásolják. Elemzésünk célja ráirányítani a figyelmet azoknak a középiskoláknak a tevékenységére, amelyek a hagyományos eredményességi mutatók tekintetében kevésbé sikeresek, de magas pedagógiai hozzáadott értékkel dolgoznak.

Felsőoktatási hallgatói szolgáltatások fejlesztése és pályaeorientáció

Borbély-Pecze Mariann
főiskolai tanársegéd
Wesley János Lelkészképző Főiskola
peczemariann@yahoo.com

Kulcsszavak: foglalkoztathatóság fejlesztése, lemorzsolódás/felsőoktatási túltartózkodás csökkentése, életpálya-építési készségek, hallgatói szolgáltatások

A felsőoktatásról az oktatási rendszer egészének expanziója kapcsán érdemes gondolkodni. Amíg Magyarországon a globális tendenciákkal azonos irányban mozogva a 90-es és 2000-es években dinamikus növekedett a beiskolázottak száma, addig a 2010-es évek elejére prognosztizálható volt a lefékeződés. Az oktatási expanzió végét (?) prognosztizáló víziókkal azonban a nemzeti kormányok nincsenek egyedül (ld. pl. Educatio 2014/2. szám tartalmát, az UNESCO elemzéseit).

Felsőoktatás és társadalom, oktatás és munkapiac kapcsolódását nem csak az Európában ma már elkerülhetetlen demográfiai apály, de a 2008 óta tartó gazdasági és szociális válság is átírja. A képzettségi szint növekedése mellett (upskilling) mint minden válsággal, itt is teret nyer a végzettségi szinttől lefelé alkalmazkodás kérdésköre (deskilling).

Számos kérdéskör mellett kihívás a magyar hallgatók „túltartózkodása” a hazai rendszerben (ld. OFA diplomamentő csomag). A felsőoktatási életpálya-építés/felkészítés olyan eszköz lehet, amely a) csökkenti a beiskolázási információhiányból adódó lemorzsolódást, b) elősegíti, hogy a hallgatók időben végezzenek, c) segíti a pályaszocializáció/munkába állás következő lépéseit a tanulmányok vége után; azaz a) gondoskodik a képzésbe lépés támogatásáról (pl. gólyatábor, orientációs hetek, mentorálás stb.), b) felvállalja az önálló életpálya-építéshez szükséges kompetenciák átadását (pl. karrier tanácsadási csoportfoglalkozások, szimulációs gyakorlatok), c) előkészíti a hallgatók munkaerő-piaci kilépését (pl. álláskereső klub, célállás megfogalmazása, egyéni karrier portfólió összeállítása).

Az iskolázottság térszerkezetének változása 2001 és 2011 között

Híves Tamás

tudományos munkatárs

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

hives.tamas@ofi.hu és hives@ella.hu

Kulcsszavak: iskolázottsági helyzet, területi kutatás, nevelésszociológia

Az iskolázottság alakulása egyike azoknak a nagy népesedési folyamatoknak, amelyekre különös figyelem irányul. Az előadás a regionális kutatás módszerével mutatja be az iskolázottság legfontosabb adatait összevetve a 2001. évi népszámlálásból nyert adatokat a 2011-essel. A kutatás statisztikai adatok feldolgozásával és térképek segítségével kistérségi szinten elemzi az iskolázottság egyenlőtlenségeit és ennek társadalmi hátterét. Ez a módszer lehetővé teszi, hogy az iskolázás dinamikáját elemezzem az ország különböző területein. A középiskolát végzettek, az érettségizettek megoszlása viszonylag egyenletes, de a legmagasabb arányt a társadalmi-gazdasági szempontból fejlett területeken mutatják. Ezzel szemben a gyengébben iskolázott térségek az évtized során változatlanul ugyanazok, jelentős dinamikát csak néhány nagyvárosi környéken találunk. A különbözőképpen iskolázott lakosság megoszlásában legnagyobb különbségek ma a felsőfokon végzettek körében mutathatók ki, és éppen ez az iskolázottsági szint az, amely az elmúlt években a legdinamikusabban növekedett.

Kimutatható az összefüggés a térség iskolázottsága és társadalmi, gazdasági helyzete között. A kutatás külön elemzi a cigány népesség iskolázottságát. Itt hiányzik az iskolázás terjedésének dinamikája, és változatlanul magas az alacsony iskolázottságúak aránya, ami rontja a munkaerőpiaci pozícióikat. Segítő beavatkozás nélkül ez a helyzet a társadalmi béke megzavarásának fenyegetését rejti.

Az elemzés célja, hogy a változásokat nyomon követése. A két népszámlálás között eltelt egy évtized az iskolázás szempontjából nem túlságosan hosszú idő, drámai változásokat elvileg nem várhatunk. Annyit azonban mégis, hogy az e szempontból korábban is kedvező adottságú térségekben élők iskolázottsága tovább javult, a lemaradók, különösen az extrémén rossz helyzetű lakossági csoportok esetében bár észrevehető javulás figyelhető meg, de növekedtek a területi és társadalmi egyenlőtlenségek.

A kutatás elsősorban a KSH 2001-es és 2011-es népszámlálási adataira támaszkodik.

Kisiskolák újraindítása

Jankó Krisztina

tudományos munkatárs
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
janko.krisztina@ofi.hu

Kulcsszavak: kisiskola, tankerület, finanszírozás

Az utóbbi fél évszázadban több hullámban történt a kisiskolák megszüntetése, ám időnként engedékenyebb volt az oktatáspolitikai. A 2010 után alakult kormány egyik első intézkedése volt az iskola nélküli települések esélye az iskoláik újraindítására, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium oktatásért felelős államtitkára pedig pályázatot hirdetett a „Kisiskolák újraindítására” címmel.

A kutatás célja azon önkormányzatoknak a vizsgálata, amelyek 2011-ben újraindították kisiskoláikat. A három esettanulmány közül kettő a pályázaton nyertes települések intézményének újjáalakulásának körülményeit tárja fel, a harmadik pedig egy olyan település, amely szintén újraindította iskoláját, de nem vett részt a pályázaton.

Az előadás során arra keressük a választ, hogy a három település önkormányzata a korábban bezárt iskoláját miért és a közoktatás fenntartói rendszerének átalakulása (tankerületek) során hogyan tudta újraindítani. Hogyan teremtették meg az infrastrukturális és a személyi feltételeket, hogyan sikerült megnyerniük a szülőket, hogy a helyi iskolába írassák gyerekeiket. Az esettanulmányok interjúkon s helyben gyűjtött dokumentumok elemzésén alapulnak.

Feltételezésünk szerint a kistéleplési kisiskolák újraindításának lehetősége a 2010 utáni változások egyik markáns eleme. Az iskolák, de főleg a kisebb iskolák újraindításához a lakossági érdekek mellett sok esetben erős érzelmek is társulnak. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy az előző évtizedek folyamatai következtében az újjáalakulás infrastrukturális és személyi feltételei nem könnyen teremthetők meg. Ezért fontos feltárni az oktatáspolitikai és az oktatásirányítás területén dolgozó szakemberek számára, hogy melyek azok a feltételek, amelyek mellett ezek az iskolák nem csak újraindulhatnak, hanem megfelelő színvonalon működőképesekek is lesznek.

Állampolgári nevelés és a diákok érdekérvényesítési lehetőségei a hazai középiskolákban³

Kalocsai Janka

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

kalocsai.janka@yahoo.com

Kulcsszavak: állampolgári nevelés, demokratikus iskolai működés, érdekérvényesítés

Annak ellenére, hogy az iskolai demokrácia, a diákok állampolgári felelősségre nevelése egyre fontosabb célként jelenik meg az iskolák nevelői gyakorlatában, egyre több kutatás hívja fel a figyelmet a fiatalok politikai érdektelenségére, a politikai ismeretek hiányosságaira, valamint a különböző közösségi megmozdulásokon való részvétel jelentős csökkenésére. A demokratikus és felelős állampolgársággal járó kompetenciák fejleszthetők, mely tanulási folyamathoz az iskola is jelentős mértékben hozzájárulhat.

2013 végén és 2014 elején a hazai középiskolákban, intézményvezetők és pedagógusok körében online kérdőíves felvételre került sor, melynek során az iskolák belső működésének demokratikusságát, az iskolák által fontosnak tartott értékeket, az állampolgári neveléshez kapcsolódó jelenlegi gyakorlatokat vizsgáltam. A kutatási eredmények feldolgozása során kialakítottam egy ún. „demokratikus iskola” indexet, mely az intézmények által fontosnak tartott értékeken, az intézményvezetői gyakorlaton, valamint a diákok érdekérvényesítési lehetőségeit figyelembe véve, összesítetten vizsgálja és rangsorolja a mintába került iskolákat. A létrehozott index segítségével került kiválasztásra néhány budapesti iskola, ahol további kvantitatív és kvalitatív vizsgálatokra került sor a pedagógusok és diákok körében.

Az előadás keretein belül ismertetem, hogy hogyan és milyen formában valósul meg az állampolgári nevelés, mekkora figyelmet kap a pedagógusok és a diákok körében ez ehhez kapcsolódó tudások elsajátítása, mennyire érdeklődnek a középiskolás diákok a politika és a társadalmi kérdések iránt, milyen lehetőségei és fórumai vannak a diákok vélemény-nyilvánításának.

³ A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú *Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program* című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Tanoda típusú intézmények az esélyteremtés tükrében

Kovács Júlia

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

juliakovacs.level@gmail.com

Kulcsszavak: tanoda, extrakurrikuláris oktatás, esélyteremtés

Az elmúlt pár évtizedben egyre nagyobb hangsúlyt kapott az oktatási egyenlőtlenségek mérséklésének kérdése, mely a nemzetközi szervezetek, az Európai Unió országok politikai prioritásai között is megmutatkozik. Számos fejlett országban jelen vannak olyan oktatáspolitikai döntések, melyek az esélynövelés céljából többletforrásokat biztosítanak hátránykompenzáló programok elindításához és működtetéséhez. Hazánkban ilyen projektnek mondhatóak az extrakurrikuláris tanodák, amelyek – mint az esélyteremtés csatornái – a (halmozottan) hátrányos helyzetű, cigány származású, migráns és állami gondozott gyermekek egyéni fejlődését és továbbtanulását támogatják.

Jelen kutatásom célja megvizsgálni, miként változott az elmúlt évtizedben a hazai tanodahálózat pályázati rendszere (fókuszálva a fenntartói követelményekre és a szakmai, létszámbeli, célcsoportokkal kapcsolatos kritériumokra). Ezenkívül célom külföldi hátránykompenzáló programok (a francia ZEP és az írországi Befejezett Iskola Program) kritikai megvilágításával olyan kulcstényezőket keresése, melyek a hazai tanodák hatékonyságának és az esélyteremtésnek előfeltételei lehetnek.

Kutatási módszerként dokumentumelemzést és szakirodalmi feldolgozást végeztem a tanodai (HEFOP/TÁMOP) pályázatok és a külföldi esélyegyenlőséget támogató programok vizsgálata során. Elsődleges forrásnak a tanoda-pályázatok dokumentumai (felhívások, segédletek, standard), másodlagos forrásnak a hazai tanodákkal és a külföldi projektekkal foglalkozó hatástanulmányok mondhatóak.

A kutatás eredményei továbblépési lehetőséget adnak egy jövőben elvégzésre kerülő empirikus vizsgálatához, melynek középpontjában a 2015-ig futó tanoda-pályázatok hatásvizsgálata és utánkövetési rendszerének feltérképezése áll.

A „finn csoda” az oktatásban

Markos Gabriella

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

markos_gabriella@freemail.hu

Kulcsszavak: oktatás, nevelés, finn csoda

Több mint 25 éve pedagógusként dolgozom Bátmonostor községben, egy általános iskolában. Tudatosan foglalkozom az óvodából iskolába való átmenet kérdésével, valamint az iskolába lépő kisgyermekes intézményes nevelésével. Évek óta keresem a magyarázatot, hogy gyermekeink teljesítménye miért nincs az elvárható szinten. A magyar oktatási rendszerben végzett kutatások is rávilágítottak arra, hogy a magyar oktatási rendszerben változtatásokra van szükség. A PISA nemzetközi tanulói teljesítménymérés eredményeiből kitűnik, hogy a finn diákok a világ legjobbjai közé tartoznak. Régóta figyelemmel kísérem a finn közoktatás hatékonyságáról szóló tanulmányokat, és kutatom, hogy mi az oka a finn oktatás magas színvonalának. A finn és a magyar iskolastruktúra sok tekintetben eltér, viszont Finnország és Magyarország oktatási rendszerében több hasonlóság is van. A hasonlóságok ellenére a közoktatás színvonalában, elismertségében, a tanulók teljesítményében mégis köztudottan nagy különbségek vannak. Finnország közoktatását az egyik legsikeresebb oktatási rendszerének tartják. Kutatásom célja, hogy megismerjem a „finn csodát”, megtaláljam Finnország intézményes nevelésének követendő példáit. Úgy gondolom, érdemes megvizsgálni, mi történik az iskola falai között, hiszen a jól működő társadalom egyik pillére a színvonalas oktatás, amely képzett és gyakorlati tudással rendelkező állampolgárokat bocsát a munkaerőpiacra. Szeretnék rávilágítani a finn oktatási rendszernek azon elemeire és módszereire, amelyeket érdemes lenne fontolóra venni, és átültetni a magyar oktatási rendszerbe. Ehhez könyvtári kutatómunkát, finn statisztikaelemzést végeztem, valamint felvettem a kapcsolatot Jari Pekka Olavi Vilén finn nagykövet úrral. Így megtudtam, hogy mi is a finn oktatás titka, miben rejlik a „finn csoda”.

A hermeneutikai esetrekonstrukció mint lehetséges módszer az Arany János Program hatásvizsgálatában

Németh Krisztina
junior kutató-elemző
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
Nemeth.Krisztina@ofi.hu

Kulcsszavak: Arany János Program hatásvizsgálata, narratív életútinterjú, hermeneutikai esetrekonstrukció

Az előadás a hatásvizsgálatokban használt módszerek kiszélesítésének lehetőségét veti fel az Arany János Programhoz kapcsolódva. Mind a kérdőíves vizsgálaton alapuló elemzések, mind a program keretében készült iskolai beszámolók kitérnek arra, hogy a résztvevő tanulóknak sokféle problémával kell megküzdeniük (leterheltség, alkalmazkodás az új környezethez, beilleszkedés, a szülői támogató háttér részleges vagy teljes hiánya).

Az AJP kidolgozását széleskörű szakmai egyeztetés és pszichológiai figyelem kíséri, ugyanakkor a program érvényesülése szempontjából döntő fontosságú kérdés, hogy az mennyire képes hosszú távon a személyiségre hatni és segítséget nyújtani a külső és belső, a személyiségben és a környezetben ható problémák sikeres fel- illetve megoldásához.

A sokszor kevésbé tudatosuló, de a tanulói életpályát meghatározó tényezők feltárásához (habituális kisebbségi, önbizalomhiány, az otthoni és az iskolai kultúra, értékrend közötti feszültségek, családi és anyagi terhek) a narratív életútinterjú technikája sajátos perspektívát nyújt. Az interjú mélyelemzésével készülő esettanulmány képes megvilágítani azokat a komplex egymásra hatásokat, feszültségteli gócpontokat, amelyek egy felfelé mobilitási pályát kísérnek. Emellett az értelmezés horizontjára bevonhatók olyan elméleti fogalmak is, mint a reziliencia vagy a tehetség fogalmának különféle értelmezései, melyek más kvantitatív adatfelvételekben nem feltétlenül jelennek meg a maguk komplexitásában.

Jóllehet a módszer az egyedi eset, az egyéni élettörténet feltárását célozza, a hermeneutikai esetrekonstrukció olyan kvalitatív „mélyfúrásnak” tekinthető, amelynek külső érvényessége, azaz az óvatos populációs általánosíthatósága sem elhanyagolható.

A hatásvizsgálatokban használt módszertani repertoár kiszélesítésének eredményeképpen a narratív technika általában hozzájárulhat a programok hatásainak „személyközelibb” vizsgálatához valamint a konkrét programot érő kihívások mélyebb megértéséhez.

Az iskolák pedagógiai kultúrájának és hozzáadott értékének kapcsolata a hátrányos helyzet tükrében⁴

Szell Krisztián

PhD hallgató, kutató-elemző

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola;

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Szell.Krisztian@ofi.hu

Kulcsszavak: pedagógiai kultúra, eredményesség, hozzáadott érték, szociális háttér

Korábbi kutatások szerint Magyarországon a szülői háttér, a család anyagi, szociális és kulturális körülményei hatnak legerőteljesebben a tanulók tanulmányi eredményeire, hozzáátéve, hogy az iskolák átlagos társadalmi összetétele erősebben hat a diákok tanulmányi eredményeire, mint a diákok egyéni anyagi és szociális háttére (lásd pl. PISA-vizsgálatok, Országos Kompetenciamérés elemzése).

Az iskolai pedagógiai kultúra és hozzáadott érték kapcsolatát vizsgáló kutatás egy komplex értelmezési keretbe helyezve vizsgálta az alacsony társadalmi és gazdasági státuszú – vagyis a nagy arányban alacsony anyagi és szociális háttérrel rendelkező tanulókat oktató – általános iskolák pedagógiai munkáját, az iskolákban megvalósuló pedagógusmunka minőségének és eredményességének jellemzőit. Az intézményi hozzáadott érték iskolai szinten összegzi az egyes tanulók korábbi tanulmányi eredményeit, családi, szociális és kulturális háttértényezőit. Ugyanakkor az iskola tanulói eredményességre gyakorolt hatása összetett mechanizmusok útján érvényesül, vagyis ahhoz, hogy teljesebb képet kapjunk számos további tényezőt szükséges figyelembe venni.

Kutatásom során ötvöztem a kvantitatív és kvalitatív módszereket, vagyis a rendelkezésemre álló releváns oktatási adatbázisok elemzésén túl iskolai terepmunkát is végeztem. Előadásom az Országos Kompetenciamérés telephelyi szintű kapcsolt adatbázisainak gazdag információanyagán alapul. Az előadás során a matematikai-statisztikai módszerekkel (modellépítés) elemzett kapcsolt adatbázis értelmezési keretbe illeszkedő eredményeit mutatom be, vagyis a terepmunkát megalapozó kvantitatív elemzések megállapításait ismertetem.

⁴ A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú *Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program* című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Az iskolai nyelvi hátrány „tünetei” felnőttkorban

Verebélyi Gabriella

egyetemi tanársegéd, PhD hallgató

Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar;
PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola
verebelyi.gabriella@atif.hu

Kulcsszavak: nyelvi hátrány, felnőttkori tünetek, átörökített esélyegyenlőtlenség

Sok tanulmány foglalkozik a nyelvi hátránnyal. A kutatások legtöbb esetben két okra vezetnek vissza a nyelvi hátrány kialakulását: az egyik okot az eltérő nyelvi szocializációban, a kulturális másságból adódó eltérő nyelvi közegben látják, a másik okozati tényezőt magában az iskolai oktatásban, annak az eltérő nyelvhasználatokkal szembeni intoleráns oktatási folyamataiban vélik felfedezni. A kutatások általában a kisiskoláskorú gyermekek nyelvi ismereteit vizsgálják, ritkább esetben találkozunk a középiskolások vagy a felnőttek nyelvi ismeretei bemutatódó, elemző írásokkal.

Tanulmányomban egy mikro kutatás eredményeinek tükrében szeretném bemutatni, hogy a nyelvileg hátrányos helyzet milyen formában és mértékben kíséri el az embert a kisiskoláskortól a felnőtt korig. Vizsgálatom alapját az iskolából 5-15 éve kikerült felnőttek és a most az iskolapadban ülő testvéreik, gyermekeik szóbeli és írásbeli kommunikációjának elemzése adja. Az eltelt 5-15 év oktatásunkat megújítani szándékozó reformjai, a nagy pénzbeli támogatást jelentő pályázatok, intézkedések, az új alaptanterv, stb. még mindig nem hoztak olyan minőségbeli változásokat az oktatásban, melyek valódi megoldásokat jelentenének az esélyegyenlőség megteremtésében az eltérő nyelvi, kulturális környezetben, és/vagy rossz anyagi helyzetben élő emberek és gyermekek számára. Ebből következően feltételezem, hogy a jelenleg tanuló gyermekek és az iskolát már 5-15 éve befejező családtagjaik kommunikációs teljesítményében nem tapasztalhatunk számottevő minőségbeli fejlődést. Az iskola tovább örökíti családon belül a nyelvi hátrány „tüneteit”, ezzel mintegy konzerválva szűkebb értelemben az adott közösség és a többségi társadalom közti esélyegyenlőtlenséget, tágabb értelemben a társadalmi rétegek közötti távolságot.

NEVELÉSSZOCIOLÓGIAI KUTATÁSOK II.

Szekcióvezető:
Cserti Csapó Tibor

Dunaújváros és térsége szakképzésének átalakulása a rendszerváltozástól napjainkig

Budai Gábor

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

budai.gabor.pte@gmail.com

Kulcsszavak: szakképzés, szakmakínálat, szakmaválasztás

A kutatásom célja, hogy Dunaújváros és térsége szakképzésének történetét megismerjem a rendszerváltoztatástól napjainkig. Kutatómunkám során a térség szakképző intézményeit kerestem fel és ezáltal betekintést nyerhettem mind az elméleti, mind a tanműhelyi képzésekbe, amelyek pedagógiai dokumentációiból adatokat gyűjthettem. A fentiekkel összefüggésben áttekintettem a térség azon gazdasági szereplőit is, amelyek kapcsolatban állnak a szakképző intézményekkel. E tekintetben külön figyelmet fordítottam a térség egyetlen, évtizedek óta meghatározó nagy gazdasági társaságára a Dunaferr Dunai Vasmű cégcsoportra, akitől a munkaerőpiaci oldalról nyerhettem betekintést.

A kutatásomban elsősorban a térség szakképző intézményeinek és gazdasági társaságainak évkönyveit elemeztem, valamint az iskolaigazgatókkal készült interjúkat összegeztem. A Dunaújvárosi Főiskola korábbi tanulmánykötetei alapján is tájékozódhattam a szakképzés helyi sajátosságairól. A szakképzés történetét a tanulmányom első részében magyarországi adatokkal támasztom alá, majd Dunaújváros és térsége adatait mutatom be, ezzel a szakmakínálat átalakulását is bemutatva.

A kutatási eredményeimmel rámutatok a szakmaszerkezet átstrukturálódására, valamint az intézmények folyamatosan változó szakmakínálataira és presztízsére is, kitérve a folyamatosan változó „divatszakma”-jelenségre. Kutatásom összegzéseként bemutatom Dunaújváros és térsége szakképzésének múltját és jelenlegi helyzetét, valamint következtetéseket teszek a térség jövőbeni munkaerőpiaci igényeire is.

Migráns gyerekek oktatása Európában

Kállai Gabriella

tudományos munkatárs
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
kallai.gabriella@ofi.hu

Kulcsszavak: migráns, oktatás, Európa

Hazánkba Nyugat-Európához viszonyítva lényegesen kevesebb külföldi (menekült vagy migráns személy) érkezik. Ennek következménye, hogy a közoktatási rendszer néhány intézmény kivételével nem tud mit kezdeni a hazánkba érkező tanulókkal.

Az előadás az újonnan érkező migráns gyerekeket támogató különféle európai szakpolitikákat mutatja be, nemcsak a jelenleg érvényes modelleket mutatja be, hanem kitér az európai migráció történetének különböző szakaszaira is, az interkulturális oktatás különböző formáira is. Általános problémának tekinthető, hogy a migráns gyerekek gyakrabban kerülnek szegregált intézményekbe, ami egyben azt is jelenti, hogy az intézmények több tekintetben is kevesebb erőforrással rendelkeznek a gyerekek oktatásához. Ennek következménye, hogy a tanulók gyengébben teljesítenek – ezt tükrözik a PISA mérések eredményei is, valamint a korai iskolaelhagyásra vonatkozó mutatók. Fontos kérdés, hogy miként valósul meg a migráns tanulók fogadása, az adott ország nyelvének elsajátítása.

Az előadás kitér a Magyarországra érkező migránsok bemutatására, különös tekintettel az oktatási rendszerben való részvételükre, a fogadó iskolák sajátosságaira, valamint a magyar mint idegen nyelv oktatását célzó programokra.

A bemutatásra kerülő modelleket egy desk research kutatás keretei közt nyertük.

Néhány iskolai konfliktus

Papp László

középiskolai tanár, PhD hallgató

Pécsi Kereskedelmi, Idegenforgalmi és Vendéglátóipari Szakközépiskola és Szakiskola;

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

papplaszlo.b@gmail.com

Kulcsszavak: konfliktus, iskolai konfliktus, konfliktusok kezelése

Az iskolai napi tevékenység során a résztvevők naponta találkoznak konfliktushelyzetekkel, melyeknek résztvevői, s tapasztalatuk, meggyőződésük, beállítódásuk szerint szerepelnek ezekben a helyzetekben. Az iskolai konfliktusok vizsgálata általában a tanár-diák kapcsolatot elemzi, hiszen ők vannak sokat együtt, így a konfliktusok kialakulásának a valószínűsége is e kapcsolatban a legnagyobb.

Az iskola felfogható sokszereplős szervezetnek, s így minden résztvevő között kialakulhatnak konfliktusok: diák-tanár, diák-diák, diák-szülő, diák-iskolavezetés, tanár-tanár, tanár-szülő, tanár-iskolavezetés, tanár-fenntartó, szülő-iskolavezetés, iskolavezetés-iskolavezetés. A legtöbbször elemzett a tanár – diák viszony, ezért most a többi szereplővel foglalkozunk.

A dolgozat célja néhány kevésbé ismertett iskolai konfliktus leírása, elemzése. A kutatás során, a kutató és az alany(ok) közeli kapcsolata miatt a kutatási stratégia elsősorban strukturálatlan és folyamatos volt, ezért az adatok jellegük révén a „puha” felé közelítenek. Így a kutatás elsősorban történetekben, megfigyelésekben, elbeszélésekben valósult meg, s az eredmények is elsősorban kvalitatív eredményeknek tekinthetők.

A dolgozat első részében általános szakirodalmi elemzést végzek, majd a vizsgált konfliktusok: diák-diák, tanár-tanár, tanár-szülő.

A kutatás az ismertett konfliktusok leírását, azok elemzését jeleníti meg. Segítségével a konfliktusok kezelése eredményesebb lehet.

A feltárás során az elemzett konfliktusokon túl érdemes további eseteket is vizsgálni, illetve a kutatást nagyobb esetszámra kiterjeszteni, mert így lehetséges lenne a kvantitatív vizsgálat is. A későbbiek során érdemes lenne ezen szereplőkkel az iskolán kívüli konfliktusokat is elemezni.

Csodavár Korai Fejlesztő Centrum

Perjésiné Gazdag Éva

tanár, PhD hallgató

Iharosberényi Körzeti Általános Iskola;

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

perjesine.gazdag.eva@gmail.com

Kulcsszavak: Down szindróma, integráció, fenntarthatóság

A kutatás célja a Down szindrómás emberek lehetőségeinek feltárása az egész életívét felölelve. Ennek egyik részegysége az életkezdő szakaszban meghatározó intézményi ellátottság, a szakemberek egymással való kapcsolata, a nevelés-oktatás hagyományos és útkereső megoldásai. A mai Magyarországon nehézkesen működik az együttnevelés. Iskolakezdés előtt sokkal sikeresebb, mint az intézményi oktatás megkezdése után. A kutatás egyik célja a mintakeresés is, olyan jól működő intézményekre, módszerekre, programokra való figyelemfelhívás, amelyek maradéktalanul ellátják szakmai feladatukat, de emellett a társadalmi integráció tekintetében is például szolgálnak.

A kutatás módszerei: kérdőív (személyes lekérdezés és önkitöltős), interjú, megfigyelés.

Elsődleges forrásnak tekinthetők jelen esetben azok az interjúk, melyek olyan szülőkkel készültek, akik a vizsgált intézménybe hordják gyermeküket foglalkozásokra, akár valamilyen fogyatékkal élő gyermekről, akár többségi gyermekről legyen szó. Ide sorolhatók még az intézmény szakembereivel, a fenntartó civilszervezet vezetőivel készült interjúk. Másodlagos forrásnak tekinthető az intézmény honlapja, a civil szervezet kiadványai és a témakör szakirodalma.

A kutatás várható eredménye: kép az intézményi ellátottságról. Emellett szeretnék felvonultatni a fogyatékkal élő, elsősorban Down szindrómás ember életívét kísérő, példaértékűen működő intézménysort.

A technokid fogalma és a technokid jelenség

Rimai Dávid

közösségi-civil szervező

Baranya Megyei Család, Esélyteremtési és Önkéntes Ház

necrodamien3@gmail.com

Kulcsszavak: technológia, szubkultúra, szocializáció

A kutatás egyfajta bevezetés a technokid fogalommal megpecsételt generáció életébe. Tekinthetjük egy olyan jellegű betekintésnek az adott célcsoport szokásrendszerébe, mely segítségével közelebb kerülhetünk magához az érintett korcsoportokhoz, illetve a fogalom jelentését is tisztázhatjuk magunkban. Az előadás célja a technokid fogalom bemutatása, értelmezése. A generációs elméletekből indulok ki (TARI, 2010; MCCRINDLE, 2009; TAPSCOTT, 2001), és rámutatok, hogy a technokid jelenség létrejöttében kulturális és szocializációs hatások sora érhető tetten. Technikailag fejlett és folyamatosan fejlődő világunkban kikerülhetetlen, hogy különféle elektronikus eszközök használóivá váljunk, de mint minden más egyéb területen, itt is lehet túlzásokba esni. Egy ilyen kultúrában felnőni sok lehetőséget rejt: egyrészt kellő tudás és kreativitás birtokában szakértők vagy fejlesztők lehetünk, de válhatunk az internetes világ áldozataivá is. Előadásomban arra keresem a választ, hogy a folyamatos vizuális ingerek, könnyen elérhető erőszakos és pornográf tartalmak világában felnövő gyerekek milyen észlelési sajátosságokkal rendelkeznek. Rámutatok, hogy a magas ingerküszöb állandó fenntartása és a folyamatos ingerkeresés oda vezet, hogy az új nemzedék számára a való világ csak a designer drogok használatával válik olyan érdekessé, mint a virtuális világ. Szocializációs szempontból sorra veszem a család, a kortársak, és a média szerepét a technokid jelenség létrejövetelében. Végül felvázolom a technokid (szub)kultúrát, felmutatva annak értékeit, normáit, szokásrendszerét és tipikus viselkedésformáit, szokásrendszerét.

Családi életre nevelés

A Z generáció jövője

Szabad Klaudia

biológia-földrajz tanár

PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium és Szakközépiskola

szklau27@gmail.com

Kulcsszavak: Z generáció, családi életre nevelés, párválasztás

Bevezetés: A családok jelentős része súlyos gondokkal küzd, ezért napjainkban különösen fontos a családi életre való tudatos felkészítés. Kutatásomban a családösszetétel és a házassági és gyermekvállalási szándék közötti összefüggéseket, valamint a párválasztási szokásokat, jövőképet vizsgálom a mai digitalizált világban felnövekvő gyermekek (Z generáció) körében. **Módszer:** Kérdőív segítségével kevert módszerű kutatást végeztem, négy gimnáziumi évfolyam 120 – 1995 és 1999 között született – tanulóival.

Eredmények: A klasszikus családmódban élő diákok nagyobb része preferálja a házasság intézményét, szemben az elvált szülők gyermekeivel. A diákok többsége kettő gyermeket szeretne a jövőben. A nagycsaládban felnövekvők azonban nagyobb százalékban szeretnének szintén nagycsaládot, a másik két csoporthoz képest. Ugyanez elmondható az egyedüli gyermekként nevelkedőkre, akiknél nagyobb az egy gyermeket tervezők aránya. A párválasztási szokásokat vizsgálva, megállapítható, hogy a vizsgált diákok körében kevésbé preferált az interneten való ismerkedés.

Következtetések: A média hatásán túl a családösszetétel, a családban való elsődleges szocializáció nagyban befolyásolja a gyermek jövőbeni házassági és gyermekvállalási szándékát.

A tanár-diák kapcsolatban fontos lenne beszélni a párkapcsolati kérdésekről is, hiszen nagy felelősség hárul a családon túl az iskolára is az egészséges családi életre való felkészítésben.

Főbb források: TARI, 2011; BUKODI, 2004.

Az amerikai angol létjogosultsága a köznevelés és a nyelvoktatás rendszerében

Talabér János – Kelemen Krisztián

tanár, országos szakértő – tanár, felnőttképzési szakember

Táncsics Mihály Gimnázium, Dabas – Chris Studio

talaber.janos@gmail.com – krisztian.kelemen@gmail.com

Kulcsszavak: amerikai angol nyelv, nyelvújítás, jogi szabályozás, köznevelés

Sokan még mindig úgy gondolják, hogy a brit angol az „igazi” angol, de ennek sem tudományos, sem történelmi evidenciája nincs. Jelen tanulmány célja, hogy meghatározza az amerikai angol nyelv helyét a magyar köznevelésben és nyelvoktatásban.

Az első „igazi” amerikai várost, Jamestowne-t 1607-ben alapították az első telepesek, akik anyanyelvi beszélői voltak a brit angolnak. A rabszolgák azonban nem mindig értették pontosan az amerikai angolt, így szókincs és kiejtés terén is változni kezdett a nyelv. Létrejött az amerikai angol nyelv, amit külön nyelvként kell tekintenünk.

A helyesírás leegyszerűsítésében Websternek volt nagy szerepe, aki javaslatokat terjesztett elő, hogy hogyan lehetne az angol nyelvet egyszerűsíteni, megújítani. A kommunikatív nyelvoktatásban előtérbe kerül az úgynevezett „használható” nyelvtudás és fókuszban a nyelvtan súlykolása helyett a verbális és tényleges, életszerű kommunikáció áll.

A köznevelés rendszerét a 2011. évi CXC. törvény és a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet szabályozza, valamint a jogszabályokkal összhangban lévő tantárgyi követelményeket meghatározó mellékletek. Ezekben az angol idegen-nyelv tantárgyi követelményeknél az olvasható, hogy „az idegen nyelvi érettségi vizsga célja a kommunikatív nyelvtudás mérése, azaz annak megállapítása, hogy a vizsgázó képes-e kommunikációs céljait megvalósítani.” Ebből következően nem tehető különbség az amerikai angol és a brit angol között, és a tanulót nem érheti hátrányos megkülönböztetés az órákon.

Gimnáziumban és a felnőtt képzésben mért adatok alapján a tanulóink közel fele nem tudta, mi a különbség a két nyelv között (gimnázium 42%, felnőtt 48%), aki pedig tudta, nagy többséggel – tekintettel az US angol időszerűségére a mai világunkban – az amerikai angol mellett érvelt (gimnázium 89%, felnőtt 79%). Előadásunkban a mérési eredményekre jobban kitérünk majd.

A diplomaszerezés ösztönzői felnőtt hallgatók körében⁵

Tózsér Zoltán

doktorjelölt

DE Humán Tudományok Doktori Iskola

tozser.zoltan@arts.unideb.hu

Kulcsszavak: felsőoktatás, felnőtt hallgatók, hallgatói részvétel

Ebben a kutatásban azt vizsgáljuk, hogy a felnőtt hallgatók felsőoktatási részvétele milyen megfontolásokra vezethető vissza. Feltételezésünk szerint a felsőoktatásban való részvétel alapvetően munkapiaci adaptációként értelmezhető, vagyis a felnőttek jellemzően azért jönnek egyetemre, mert a diplomaszerezés révén előnyösebb munkaerőpiaci pozíciót akarnak maguknak szerezni. A feltevés megválaszolásához a Debreceni Egyetem és a Nyíregyházi Főiskola levelező, esti és távoktatás tagozatos hallgatók körében végeztünk online kérdőíves vizsgálatot (n=1.151). A mintát nem tekinthetjük reprezentatívnak. Hozzá kell tenni azonban, hogy az ellenőrizhető alapjellemzők mintán belüli eloszlása nem tér el igazán lényegesen az alapsokaságok eloszlásától, ezért némi óvatossággal ugyan, de általánosíthatóak a vizsgálat eredményei. A kutatás eredményeként faktorokat képeztünk és ezek alapján a legerősebb részvételi motiváció az önmegvalósítás, amelyet a karrierépítés, a munkakeresés, a szociális szempontok miatti tanulás és végül a munkahelyi nyomás faktora követ. Eredményeink nyomán csak részben cáfolhatjuk meg a kutatás hipotézisét, miszerint a felsőoktatásban való részvétel alapvetően munkapiaci adaptációként értelmezhető. A felnőttkori tanulás legerősebb hajtóereje ugyanis nem a karrierépítés, a munkahelykeresés, illetve a munkahelyi nyomás, hanem az önmegvalósítás. A felnőtt hallgatók tehát legnagyobb arányban nem azért vesznek részt oktatásban, mert így jobb munkahelyet, magasabb fizetést, előlépési lehetőséget szerezzenek, hanem elsősorban azért, mert szakmai érdeklődés, tudásszerzés, kíváncsiság, fejlődési és kiteljesedési lehetőség hatja őket a felsőoktatás irányába. Noha kétségtelen, hogy ezután következik a második és harmadik legerősebb ösztönzőként a karrierépítés és a munkakeresés faktora, amit a szociális tényezők miatti tanulás követ, és végül a munkahelyi nyomás faktor.

⁵ A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg.

Migráns háttérű gyermekek a magyar iskolákban

Vadász Viola

junior kutató-elemző

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

vadasz.viola@ofi.hu

Kulcsszavak: migráns háttérű gyermek, interkulturális program, iskolai élet

A migráció egyre nagyobb mértéket öltő jelenségéből adódóan az Európai Unióba, ezáltal Magyarországra is egyre több bevándorló gyermek érkezik gazdasági, családgyesítési vagy politikai okokból. A gyermekek, akik a magyar közoktatásba is bekapcsolódnak, kulturális, vallási és egyéb téren is különböznek egymástól és a fogadó országok hasonló korú diákjaitól. A szakirodalom szerint a tanulók oktatásában és integrációjában a legnagyobb problémákat az intézmények életében az év közbeni érkezés, a magyar nyelv tudásának hiánya, valamint a kultúrák eltérősége okozzák. Ugyanakkor feltevésünk szerint a hazai pedagógiai kultúra nem fordít elegendő figyelmet arra, hogy a migráns tanulók sikeres beilleszkedését segítse magyar, mint idegen nyelv elsajátításával, szülőkkel való kapcsolattartási módok kialakításával, közösségi integrációval, annak ellenére, hogy a hazánkban tanuló migráns háttérű diákok tanulási biztonságának biztosítása, teljes körű jogi szabályozása és annak EU-harmonizációja alapvető feladat. Ezen kívül a tanulók megnevezésével kapcsolatban is számos, egymást fedő vagy eltérő definíció van használatban, pl. „migráns tanuló”, „külföldi tanuló”, „bevándorló gyermek”, „nem magyar anyanyelvű tanuló” – kutatásunkban a migráns háttérű gyermek/tanuló kifejezést használjuk.

A kutatás célja a Magyarországon tartózkodó, migráns háttérű gyermekek/tanulók hazai nevelési rendszerbe való beilleszkedési folyamatának vizsgálata, különös tekintettel az óvodák, általános és középiskolák gyakorlatára, a tanulók továbbhaladására – ehhez eszközül esettanulmányok készülnek. Az esettanulmányok által feltárt eredmények egy részterületét mutatja be az előadás egy olyan intézmény pedagógiai és integrációs gyakorlatának segítségével, amelyben magas számban található meg migráns háttérű (hivatalos vagy átmeneti tartózkodási engedéllyel vagy menekült státusszal rendelkező) gyerekek. A velük való bánásmódot az iskola Pedagógiai Programjába épített interkulturális program célkitűzései mentén valósítja meg, az előadás ennek elemzését és a gyakorlattal való összehasonlítását tűzte ki célul. Az előadás során az iskolai élet különböző szereplőivel készült interjúk és iskolai megfigyelések eredményei alapján bepillantást nyerhetünk az intézmény mindennapjaiba, a gyerekek világába, valamint példákat kaphatunk a pedagógiai gyakorlatba, nyelvtanulási lehetőségekre, megoldásokra, a szülőkkel való kapcsolattartás módjaira, a közösségformálás különböző lehetőségeire.

A gyermekkortörténet új hangjai

Varga László

egyetemi docens, tudományos és külügyi dékánhelyettes
Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
laci63@gmail.com

Kulcsszavak: gyermekkor-értelmezések, életút, neuropedagógia

A gyermekkor, az emberi élet első éveinek értelmezésében és megértésében, továbbá a kisgyermekkor elméről alkotott tudományos álláspontok területén az utóbbi évtizedekben paradigmatis változások következtek be. A legújabb kutatások a gyermekkor egész egyéni életutat alapjaiban meghatározó jelentőségéről értekeznek. A kisgyermekkor elme egy világra nyíló ablak, a soha vissza nem térő lehetőségek ablaka. Az első nyolc-tíz esztendő a legszenzitívebb, legkritikusabb és a legnagyobb lehetőségekkel kecsegtető időszak, mely ilyen formában soha többé nem tér vissza az ember életében. A korai évek szeretetteljes adományai és lelki sérülései egyaránt hatással lehetnek ez egyén egész életútjára. Az intézmények által korábban túlságosan nagyra értékelt, prioritásként kezelt kognitív intelligencia mellett egyre több szó esik az emocionális és a szociális nevelésről. Ma már mást jelent intelligensnek lenni. A gyermekek fejlődése, nevelése, a kisgyermekkor agyfejlődés megtámogatása egy nemzet gyarapodásának kritikus kérdése, mivel csak a boldog, kiegyensúlyozott és jó képességű gyermekek válhatnak alapjává egy prosperáló, hosszú távon fenntartható társadalomnak. Amikor okos módon befektetünk gyermekeinkbe és családjainkba, a következő generáció azt biztosan visszafizeti. A szeretetteljes és szakszerű, vagyis tudományosan is megalapozott nevelés, a biztonságot nyújtó kötődésrendszer és a stimuláló, ingergazdag környezet egyfajta kulcs a boldog és elégedett emberi életút megalapozásához. A kisgyermeket nevelők vállán nyugszik a határtalan és kiaknázzhatatlan lehetőség és a rendkívüli felelősség, hiszen a korai évek örökké tartanak. Az utóbbi évtizedekben a gyermekkorról folytatott tudományos diskurzusokat és kutatási eredményeket tekintjük át, valamint válaszokat keresünk a kisgyermekkor neurologia kutatási eredményeinek pedagógiai hasznosításának lehetőségeire.

OKTATÁSTÖRTÉNETI KUTATÁSOK I.

Szekcióvezető:
Ambrusné Kéri Katalin

Nők művelődése és önképzésének tematizálása a Vasárnapi Kör működésében

Kereszty Orsolya

egyetemi adjunktus

ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

kereszty.orsolya@ppk.elte.hu

Kulcsszavak: művelődés, képzés, Vasárnapi Kör

A nők művelődési és önképzési lehetőségeinek egy különleges példája az 1915-ben létrejött Vasárnapi Kör, mely a kezdeti elképzelések szerint a heidelbergi Max Weber-féle kör mintájára alakult meg. Vasárnaponként a kor értelmiségije, zeneszerzői, filozófusai, írói (például Balázs Béla, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lesznai Anna, Hajós Edit) gyűltek össze Balázs Béla lakásán, és vitattak meg aktuális társadalmi-filozófiai kérdéseket. Az alapelgondolás az volt, hogy egy alapvetően elméleti célokat kitűző intellektuális elit meghatározó lehet egy társadalom életében, bár sosem szerepelt a társadalom megváltoztatása megfogalmazott célként a Kör életében. (BENDL, 1994)

Előadásomban – naplók, feljegyzések és visszaemlékezések alapján – egyrészt áttekintem a sokszínű témákat, amiket az összejövetelek során a tagok feldolgoztak, és melyek között elméleti és gyakorlati témák egyaránt megtalálhatóak voltak, külön kiemelve azokat, melyek nőkről (nőktől) szóltak. Másrészt pedig külön elemzem a Körben a nők szerepét és helyzetét, hiszen a beszélgetésekben, a viták alakításában, a tudás létrehozásában mind a két nem egyaránt aktívan részt vett.

Véleménynyilvánítások a nők jogi képzésének engedélyezéséről „Az Egyetem” című folyóiratban

Pálmai Dóra

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

palmai.dori@gmail.com

Kulcsszavak: tartalomelemzés, felsőoktatás, jogi képzés

1895-ben Wlassics Gyula, a dualizmus kori Magyarország egyik kiváló vallás- és közoktatásügyi miniszterének rendelete lehetővé tette, hogy hazánkban megnyíljanak az egyetem kapui a nők előtt a bölcsész, az orvosi és a gyógyszerész szakokon. Nem szabad azonban elfeledkeznünk arról, hogy a hölgyek természetes hivatását a XIX. században az anyai és a hitvestársi szerep betöltésében látták, így érthető, hogy a rendelet kiadásaig hosszú út vezetett, a nők felsőoktatási tanulmányainak elfogadása pedig sok évbe telt.

Az első szakok megnyitása után hosszú időnek kellett eltelnie, hogy a fentebb említett szakmákon kívül is diplomát szerezhessenek a nők. A jogi tanulmányok engedélyezését is elnyúló diskurzusok, tanácskozások előzték meg, melyeknek sok esetben az egyetemek férfi hallgató-sága is részese volt.

A Debreceni Egyetemi Kör által 1915 novemberétől 1917 februárjáig kiadott Az Egyetem című lap rovataiban 5 cikk jelent meg a nők jogi képzésének kérdéskörében, melyek szerzői maguk is egyetemi hallgatók voltak, érdekességgként pedig kiemelendő, hogy egy hölgy is akadt közöttük. Kutatásomban elsősorban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy ebben a sajtótermékben milyen érveket és ellenérveket emeltek ki a nők jogi képzésének támogatói és ellenzői, illetve ezek a gondolatok mennyire kapcsolódnak a nők feladatával, hivatásával foglalkozó korabeli munkák tartalmával.

A források tartalomelemzése során olyan elemek, vélemények, összefüggésrendszerek rajzolódtak ki, melyek segítségével árnyaltabb képet kapunk a nők jogi képzésének engedélyezését megelőző hosszú vitákról, egy, a korszak társadalmi, oktatási képét meghatározó kérdéstről.

Dunántúli arisztokraták a kalksburgi jezsuita kollégiumban és a bécsi Theresianumban a dualizmus korában⁶

Rébay Magdolna

egyetemi adjunktus

DE BTK Neveléstudományok Intézete

rebay.magdolna@arts.unideb.hu

Kulcsszavak: arisztokrácia, nevelés, dualizmus kora

Kutatásunk céljaul a magyarországi arisztokrácia iskoláztatási szokásainak a megismerését tűztük ki, amelyet az e réteg által preferált iskolák történetének feltárásán keresztül próbálunk megvalósítani. A Mária Terézia által alapított, az ő nevét viselő bécsi gimnázium a Habsburg Birodalom nemességének az iskolája volt. Ezt a jellegét a XIX. század közepén adta fel, ekkor vált elérhetővé a polgárság számára. A jezsuiták 1856-ban alapított kalksburgi kollégiuma eleinte kimondottan, a '90-es évektől jellemzően a nemesség iskolája volt, ahol a magyar arisztokrácia számos tagja tanult.

Előadásunkban – a felvidéki és az erdélyi arisztokraták iskolai életútjának kutatása után – a dunántúli arisztokrata családok iskoláztatására fókuszálunk. Ezen családok (pl. a gróf Szapáry, gróf Sennyey, gróf Somssich, gróf Sigray, báró Fiáth) – a felekezeti hovatartozásból eredően is – nagy számban megfordultak az említett iskolákban.

Kutatásunkban törzskönyveket, felvételi adatlapokat, diákjegyzékeket, iskolai értesítőket és másodlagos forrásokat használtunk fel. (A kalksburgi iskola forrásbázisa különösen sokszínű és terjedelmes.) Eredményeink azt bizonyítják, hogy az arisztokraták körében az idegen nyelvek tudásának és a sportnak a dualizmus korában is nagy jelentősége volt. A főrangú szülők a gyermekeiket olyan iskolákba írták be, amelyekben hasonló társadalmi státuszú gyerekekkel/ fiatalokkal együtt, az arisztokraták nevelési tradícióinak megfelelően nevelkedhettek.

⁶ A kutatás a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú *Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program* című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg. A bécsi kutatómunkát – emellett – a MÖB bécsi Collegium Hungaricum Ösztöndíja tette lehetővé.

Az Amerikai Elnökfeleségek Nemzeti Könyvtárának (NFLL) bemutatása és használata az oktatásban

Szalacsi Alexandra

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

alexandra.szalacsi@gmail.com

Kulcsszavak: elnökfeleségek, Amerikai Egyesült Államok, oktatás, könyvtár

A First Lady megnevezés hallatán sokan az Amerikai Egyesült Államok elnökfeleségeire asszociálnak. Férjeik, az elnökök oldalán fontos és sokrétű szerepet töltenek be. Befolyásuk az évszázadok során folyamatosan nő, és egyre több feladatot kell ellátniuk. Fő tevékenységeik mellett mindegyiküknek volt egy vagy két olyan érdeklődési köre, melyre kiemelt figyelmet fordított, szinte már szívügyének tekintett.

Az előadás célja bemutatni az amerikai elnökfeleségek életét és munkásságát tartalmazó online elérhető weboldalt és adatbázist, a First Lady-k Nemzeti Könyvtárát (National First Ladies' Library-NFLL). A könyvtár weboldala hasznos, a témában egyedülálló forrásként használható tanulók, oktatók és kutatók számára is.

A bemutatás során kiemelek két olyan elnökfeleséget, akik életében és First Lady-ként való tevékenységében fontos szerepet töltött be a tanítás és a könyvek. Tetteik máig hatással vannak az oktatásra. Abigail Fillmore (1798-1853) és Laura Bush (1946-) elnökfeleségek tanítói és könyvtáros munkásságát azért mutatom be, mert mindketten tanítónők voltak, a First Lady-k közül az ő életükben és munkásságunkban töltött be meghatározó szerepet a tanítás. Ugyanakkor a könyvek, a könyvtárak is fontosak (voltak) az életükben, tevékenységeikben (pl. Abigail Fillmore alapította a Fehér Ház Könyvtárát). Az említett két elnökfeleséggel kapcsolatos online elérhető óraterveket is ismertetek, melyek különböző tudományterületeken, különböző (kor)osztályok számára, más-más standardok mentén segítik, segíthetik a gyerekek tanulását.

Az előadás kvalitatív kutatási módszeren alapszik, a téma jellegéből adódóan szakirodalom, weboldal és adatbázis elemzést végeztem. Magyarországon kevés kutató foglalkozik az amerikai elnökfeleségek életével és szerepvállalásával, ezért többnyire csak angol nyelvű irodalomra és elektronikus forrásokra hagytam.

„Az iparoktatás új ruhája”

A magyar szakoktatás változó szerepe az első világháború alatt

Vörös Katalin

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

xvoros.kata@gmail.com

Kulcsszavak: szakoktatás, első világháború, szociálpolitika

A modernizációs törekvések és a szociális gondoskodás kérdései együttesen határozták meg a magyar szakképzés szerepköreinek módosulását az első világháború során. Az 1890-es évek végére kialakult Magyarországon a modern, intézményesült iparoktatás rendszere. A képzett szakmunkások nevelése a korszakban az egyes országok közötti hatalmi versengésnek szerves része volt. Ennek a versengésnek a csúcspontját az első világháború jelenti, amikor az addig elért eredmények a harctéren is megmérettettek. A háború során a hadászati célokat kielégítő ipari termelés felértékelődésével az iparoktatás még fontosabb szerephez jutott a központi hatalom narratívájában, de a harcok elhúzódásával merőben új feladatokkal kellett szembenézni.

A 19-20. század fordulóján a szekularizáció következtében a hagyományos közösségek felbomlottak, az állam szerepvállalása nőtt, feladatköre pedig bővült. Az első világháborúból hazatérő sebesült katonák tömegeinek gondozása és rehabilitálása a társadalomba új kihívásokat intézett a gondoskodó állam formálódó ideája felé.

A szakoktatás és az állami szociálpolitika az 1914 utáni események hatására több ponton kapcsolódott össze. Átértékelődött a szakoktatás fogalma. Új típusú „ipari szakiskolák” (hadi rokkantak iskolái) jelentek meg, melyek feladata már nem elsődlegesen a piaci érdekek maximális kiszolgálása, hanem a hátrányokkal és fogyatékkal élők életkörülményeinek javítása volt. A régi intézményeknek is alkalmazkodniuk kellett a megváltozott követelményekhez (rokkantak képzése, hadi célú termelés stb.).

Egy-egy iskola (a győri és a pécsi szakiskola) háború alatti történetén keresztül bemutathatóvá válik a magyar szakképzés szerepének átfőmálódása, illetve a makroszintű folyamatok hatása egy iskolai életre. A kutatás alapját a levéltári forrásokon, az iskolai értesítőkön, illetve a vonatkozó törvényeken túl a korabeli sajtótermékek adják. Ezen szövegek elemzése révén képet festhetünk a korszak mentalitásáról és a szakoktatás háború alatti megítéléséről.

OKTATÁSTÖRTÉNETI KUTATÁSOK II.

Szekcióvezető:
Ambrusné Kéri Katalin

A herbarti pedagógia és a szocialista pedagógia szembeállításának problémája

Bicsák Zsanett Ágnes

doktorjelölt

DE Humán Tudományok Doktori Iskola

bicsakzsanett@gmail.com

Kulcsszavak: herbartiánus pedagógia, szocialista nevelés, nevelésemélet

A szocialista pedagógia képviselői az új társadalmi-politikai berendezkedésnek megfelelően arra törekedtek, hogy saját elveik megerősítése érdekében szakítsanak a megelőző évtizedek uralkodó eszméivel. A tankönyvek szerzői a reformpedagógia képviselőinek bírálatával egybehangzóan kiemelték a herbarti pedagógia kritikus pontjait, sőt Herbartot burzsoá pedagógusként, a társadalmi haladás ellenzőjeként mutatták be. A támadások ellenére, Szébenyi Péter 1985-ben közzétett írásában azt találjuk, hogy a szocialista pedagógiát tulajdonképpen a herbarti elvekhez, módszerekhez való visszatérés jellemezte. Szébenyi a jelenséget „vörösre festett herbartizmusnak” nevezte el. A neveléseméleti kutatások Szébenyi megállapítását indirekt módon megerősítették, hiszen mindkét koncepciót a klasszikus neveléstanok körébe sorolták. Jürgen Oelkers új reformpedagógiai kutatásaitól kezdve (1989-től) a herbarti pedagógia és a reformpedagógia éles szembenállását az elmúlt évtizedekben megkérdőjelezték a kutatók.

Jelen előadás keretében arra vállalkozunk, hogy a herbarti pedagógia és a szocialista pedagógia sajátos viszonyára mutassunk rá, s Herbart primer szövegei segítségével felülvizsgáljuk a szocialista pedagógusok kijelentéseit. A támadásokat a szocialista interpretációk által ismer-tetjük, melyek az egyetemi és főiskolai tankönyvekben, jegyzetekben jelentek meg. A kutatás során támaszkodunk a primer szakirodalmon túl a nemzetközi és hazai eredményekre, ahol a kutatók a fent említett problémára már több ízben utaltak (de a téma részletes kifejtésére ez idáig még nem vállalkoztak). A kutatás várható főbb eredményei közt szerepel a herbarti és a szocialista pedagógia sajátos ellentétnek a megvilágítása, a herbarti pedagógia Magyarországon eddig kevésbé ismertett írásainak közzlése, s ezzel az elmúlt évtizedek Herbart-interpretációjának felülvizsgálata.

Az oktatáspolitikai változásai Magyarországon az 1960-as években

Darvai Tibor

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

darvai.tibor@gmail.com

Kulcsszavak: oktatáspolitikai, Nevelési Terv, V. Nevelésügyi Kongresszus

A kutatás a szocialista pedagógia oktatáspolitikai beágyazottságát vizsgálja az 1960-as években keletkezett oktatáspolitikai iratok tükrében. A korszak meghatározó oktatáspolitikai dokumentumai az *1961. évi III. törvény*, az *1962-es Nevelési Terv*, az *1964-1965-ös korrekció* és az *V. Nevelésügyi Kongresszus* anyagai.

Az *1961*-ben elfogadott oktatási törvény szovjet hatásra extenzív oktatáspolitikát hirdetett az alsó, a középfokon, átrendezte a felsőfok szerkezetét, erős gazdasági szempontokat vitt a képzésbe, az oktatást beruházásnak tekintette. A törvény a tankötelezettséget kibővítette a 16. életév betöltéséig, kifejeződött benne az a szándék is, hogy a középfokú oktatás a közeljövőben váljon kötelezővé minden 14-18 éves korú fiatal számára. A törvényhozók a felnőttoktatás kiszélesítését szorgalmazták.

A törvényben rögzített célokat, az oktatás tartalmát és folyamatát a tervező szándék ekkor terjedt ki először a nevelés területére is. A *Nevelési Terv*ben felvázolt szocialista embereszmény a szocialista ideológia felől lett meghatározva, majd ennek pedagógiai megvalósításának módja.

A beköszöntő gazdasági válság, a beruházási folyamat megtorpanása elvezetett nemcsak a gazdaság, hanem az oktatáspolitikai felülvizsgálatához. Az oktatási törvény *1965-ös* korrekciója a korábban hirdetett alapelveket revideálta. Kritizálta a tízéves tankötelezettséget, a középfokú képzés általánossá tételének igényét, a felnőttoktatás kibővítését, a politechnikai oktatást, a szakképzés új szerkezetét, illetőleg a szocialista neveléstudományt is. Így az *Új Gazdasági Mechanizmus* gazdaságpolitikájának ellenzékévé vált a szocialista neveléstudomány számos képviselője, s lelkes hívévé a *V. Nevelésügyi Kongresszusnak*.

A kutatás egyediségét az adja, hogy eddig kevés olyan tanulmány jelent meg a magyar neveléstudományban, mely az oktatáspolitikai erőteret és annak változásait vizsgálta volna az 1960-as években Magyarországon.

Folyamatosság a magyar neveléstudomány utolsó évszázadában

Dobokai Róbert Lászlóné Simon Dóra

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

simondora5@freemail.hu

Kulcsszavak: azonosság, különbség, tanterv

Minden pedagógiai kutatás célja, hogy az összefüggések, törvényszerűségek feltárásával növelje az oktatás-nevelés eredményességét. (FALUS, 2004) Az eredményesség több kérdést felvet. Melyek azok az ismeretek, módszerek, személyiségfejlesztő eszközök, tantervek, amelyek a legcélravezetőbbek voltak?

Az elmúlt 90 év három tantervét választottam elemzésem tárgyaként, az 1925-ös, az 1978-as és a 2012-es tanterveket.

A kutatásom arra irányult, hogy megtaláljam a három deklarált tantervben a folyamatosság vonalát, s egyúttal rámutassak a különbözőségekre is.

Kutatásom stratégiája deduktív, analitikus jellegű, hiszen nem empirikus adatokkal foglalkoztam, hanem forrásokkal, dokumentumokkal, ezeket értelmeztem, hasonlítottam össze.

A kutatási tevékenységem a források felkutatását, kritikáját, értelmezését, összehasonlító elemzését foglalta magába.

Mivel a három tanterv más-más kategória, ezért szakirodalom segítségével tanulmányoztam az egyes tantervi definíciókat, a tanterv fogalmának változását, gazdagodását, valamint csoportosításának szempontjait. Ezeknek megfelelően soroltam be az általam vizsgált három tantervet.

A dokumentumok – történelmi korukat tekintve – az elmúlt kilencven év termékei. Mindhárom tanterv erősen hangsúlyozza korának ideológiai felfogását. Ezen értékfelfogások – keresztény-nemzeti, marxista-leninista, nemzeti-keresztény – megjelennek az egyes tantervek nevelési céljaiként is, hiszen minden társadalom saját értékrendjét származtatja át utódainak. A célok határozzák meg az egész intézményes nevelés létét, folyamatát. Természetesen e céloknak az egyes tartalmi szabályozásokban követelményekké kell épülni, hiszen az oktatás-nevelés folyamatában minden résztvevőnek tudnia kell, hogy a tanulóknak mikorra és milyen szintre kell fejlődniük.

Így függ össze dolgozatomban az értékfelfogás, a nevelési cél és a követelmény.

Szabadművelődés koncepciója a korabeli sajtó tükrében

Farkas Péter

egyetemi tanársegéd

Szent István Egyetem Gazdasági- és Társadalomtudományi Kar

Farkas.Peter@gtk.szie.hu

Kulcsszavak: népművelődés, pártsajtó, kultúrpolitika

A II. világháború utáni koalíciós években a kultúrpolitika a különböző pártok számára egyrészt a művelődés új irányvonalának kialakítási munkáját takarta, másrészt pedig a hatalomért folytatott harc egyik színterét jelentette, melyből adódóan propagandisztikus szerepet is betöltött. Az 1945 után megjelent sajtóorgánumok, függetlenül a pártállástól, kiemelt figyelmet szenteltek az oktatás, illetve művelődés kérdéseinek. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium hivatalos lapja, a Köznevelés mellett olyan folyóiratok foglalkoztak a művelődéspolitikával, mint a Pedagógusok Szakszervezetének lapjai, az Embernevelés, illetve a Pedagógiai Értesítő. A pártlapok közül a Szabad Nép, a Szabad Szó, a Szabad Föld voltak azok az újságok, melyek rendszeresen érintették a fent említett témát. Ezeken túl a szorosabban vett felnőttnevelés fontosságát az Országos Szabadművelődési Tanács lapja, az Új Szántás is napirányban tartotta. A közoktatással foglalkozó cikkek mellett a felnőttoktatás is egyre nagyobb figyelemben részesült, hiszen a korabeli sajtó olyan területeknek is politikai színezetet adott, mint például a népművelés, tanárok átképzése vagy a dolgozók iskolái. A felnőttképzés végső céljainak az analfabetizmus felszámolását, a munkás-paraszti rétegek felemelését tekintették. Az ún. „szabadművelődés” a kor iskolán kívüli felnőttoktatásának hivatalos irányvonalát jelentette. A korabeli szempontok szerint nemcsak a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak volt felelőssége a felnőttek nevelésének irányításában, hanem a – demokratikus elvek figyelembe vétele mellett – különböző társadalmi szervezetek, pártok, szakszervezetek, egyházak is jogot formálhatnak arra, hogy részt vegyenek a népművelési színterek kiszélesítésében. Emiatt a „sokszínűség” miatt került a szabadművelődés 1948-tól kezdve a diktatórikus törekvések keresztútjába, s pecsételődött meg a sorsa.

Sík Sándor szerepe a párhuzamos tanszékek megalakulásában a Ferenc József Tudományegyetemen

Fizel Natasa

egyetemi tanársegéd, PhD hallgató
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
natasa@jgypk.u-szeged.hu

Kulcsszavak: felsőoktatás-történet, oktatáspolitikai, párhuzamos tanszékek

Előadásom célja azon koherens események rekonstruálása, amelyek az egyetem életében a II. Irodalomtörténeti Tanszék létrehozásához, Sík Sándor életútjában pedig az egyetemi katedra elfoglalásához vezettek. Bemutatok olyan – korábban feltáratlan – időbeli párhuzamokat az egyetemtörténet és a személyes életút vonatkozásában, amelyek a történések egy részét új fénybe helyezik.

A Ferenc József Tudományegyetemen az 1920-as, 30-as években megalakított ún. „párhuzamos” tanszékek ügyét több szerző (Pukánszky Béla, Miklós Péter, Ladányi Andor), több aspektusból – történeti, oktatáspolitikai, valláspolitikai – vizsgálta. Ezen szakirodalom mellett forrásként használtam a Sík Sándor életművét feldolgozó irodalmat, például Mészáros István és Rónay László munkáit. Primer forrásként a Csongrád Megyei Levéltár Sík Sándor kinevezésével, és az új tanszékek létrehozásával kapcsolatos iratait, egyetemi, kari, és bizottsági jegyzőkönyveket, illetve Sík Sándor pályázatát használtam fel.

Klebelsberg Kunó oktatási miniszterként erősíteni kívánta általában a felsőoktatás, és azon belül is kiemelten a szegedi felsőoktatás helyzetét. Az egyetemnek a fennmaradáshoz mindekelőtt hallgatókra volt szüksége. Mivel ezek a hallgatók részben az egyházi felsőoktatásból, illetve ahelyett kerültek a szegedi egyetemre, a miniszternek engednie kellett a katolikus lobbinak. Az egyetemnek, a hallgatóságnak, Szeged városának, és a magyar szépirodalomnak elvitathatatlan sikert hozott Sík Sándor katedrához jutása.

Előadásomban az egyetemtörténeti előzmények felvillantása után részletesen feltárom a II. Irodalomtörténeti Tanszék felállításához vezető eseményeket, különös tekintettel a tanszékvezető személyének kiválasztására.

Bárczi Gusztáv hatása az 1950-es évek tantervelméletére

Gál Anikó

egyetemi tanársegéd

SZTE JGYPK Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Tanszék

ganiko@jgypk.u-szeged.hu

Kulcsszavak: értelmi fogyatékos, nervizmus, 1952-es Tanterv és Utasítás

A kutatás központi témája: az értelmi fogyatékos gyermeknépesség tanításának-oktatásának továbbfejlesztése. A kutatás egyrészt rávilágít arra, hogy miként alakult át hazánkban a gyógypedagógiai elméletképzés 1948 után. Fontos annak a kérdésnek a vizsgálata is, hogy Bárczi Gusztáv és kutatócsapata hogyan tervezte az értelmi fogyatékosok iskolai tanításának megújítását az 1940-es években. Az előadás elemezni kívánja azt is, hogy mit jelentett az értelmi fogyatékos tanulók iskoláiban az ún. „egységes tanterv” (1952-es Tanterv és Utasítás) bevezetése. Végezetül a vizsgált korszak milyen hatást gyakorolt egy konkrét gyógypedagógiai intézet – amely vidéken, Gyulán működött, működik – nevelőtestületének mindennapi oktató-nevelő munkájára?

A kutatás célja: feltáró jellegű alapozó munka. A kutatás hozzá kíván járulni az értelmi fogyatékos gyermekek nevelése, oktatása hatékonyságának emeléséhez, fejlesztési lehetőségeinek kiszélesítéséhez.

A kutatás metodológiájának középpontjában egyrészt eszmetörténeti megközelítés áll. Vizsgálati forrásként elsődleges és másodlagos források szolgálnak. Azokat az okokat és tényezőket kerestük, amelyek az iskolai dokumentumokból hermeneutikai vizsgálattal bukkantak felszínre. A vizsgálat során mikrotörténeti kutatás módszerének felhasználására is támaszkodtunk.

Megállapíthatjuk, hogy az 1950-es évek „egységes oktatási” kísérlete a szakmai követelményeknek több tekintetben nem tudott megfelelni. A legnagyobb hiányossága az volt, hogy nem biztosította az egyéni fejlődési ütemet és tempót, emiatt a különböző képességi szinttel rendelkező gyermekek nem tudtak sikeresen végighaladni az egyes iskolai fokokon. Érdeme viszont az volt, hogy a súlyosabban sérültekre is ráirányította a figyelmet. Mindezek ellenére Bárczi Gusztáv vezetésével fontos újításokat vezettek be, ami az értelmi fogyatékos népesség kettéválasztásának, pedagógiai útjának elindításához járult hozzá.

A bölcsesség nyomában

K. Farkas Claudia

egyetemi docens

Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

farkas.claudia@feek.pte.hu

Kulcsszavak: zsidó oktatás, zsidótörvények, hagyomány

Az oktatás terepe mindig kitüntetett volt a zsidó közösség életében: a tudás gyarapítása és a hagyomány továbbadása identitásmegőrző és közösségmegtartó erővel bírt. A tanulás a bölcsességbe való bevezetést jelentette, az értelem keresését, de vallásos élet sem lehetséges az életet végigkísérő tanulás nélkül.

Az előadás célkitűzése a magyarországi zsidó oktatás történeti ívének megrajzolása, csomópontjainak kiemelése, a XX. századra koncentrálni. Témaválasztásommal szeretném ráirányítani a figyelmet arra, hogy a magyar zsidó oktatás és nevelés kérdéskörei – bár szerves részét képezik a hazai neveléstörténetnek – kevésbé kutatott és feltárt területek. Előadásomban kitüntetett szerepet kapnak a múlt századi, a zsidók részvételét az oktatás terepén korlátozó törvények. Kitérek ezek indítékaira és hatásaira, konkrét iskolai esettanulmányon keresztül (Budapesti Madách Imre Gimnázium) bemutatva, mit jelentett az iskolai diszkrimináció a két háború közötti években és a gondolati ív záró részeként beszélek a zsidó oktatás mai irányairól.

Az előadás anyagának elkészítéséhez levéltári anyaggyűjtést végeztem, felhasználtam az „oral history” által nyújtott értékes lehetőségeket, valamint támaszkodtam a magyarországi zsidó oktatással foglalkozó könyvészeti anyagra is. Az elsődleges források köre az alábbiakban foglalható össze: a Magyar Országos Levéltár Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumának anyaga; a budapesti Madách Imre Gimnáziumra vonatkozó levéltári anyagok (MOL); Parlamenti Naplók; törvényszövegek, amelyek a zsidó iskolázás irányait meghatározták; személyes visszaemlékezések („oral history”). A kutatás a problémaelemzés, problémátörténeti összehasonlító- és hatásvizsgálat mentén történt.

A kutatás eredményeként az előadás rámutat, hogy a zsidók oktatási lehetőségei erősen függtek a politikai környezettől és a korlátozó rendelkezések ellenére is megmaradt a törekvés a tudás megszerzésére.

A tehetségmentés szerepe Harsányi István munkásságában

Kattein-Pornói Rita

PhD hallgató

DE Humán Tudományok Doktori Iskola

pornoirita@gmail.com

Kulcsszavak: Harsányi István, Sárospatak, tehetségmentés

Kutatásom célja feltárni Harsányi István, a sárospataki tehetségmentő munkáját, mely alapját képezte egy, az országra kiterjedő, a falusi származású tehetségeket segítő munkának. A Horthy-korszak tehetségvédelmi munkájának egyik kiemelkedő szakasza 1935-ben Sárospatakon indult országot hódító útjára. A református szellemben működő iskola egyik tanára, Harsányi István vette kézbe a tehetségesek ügyét e korszakban. Ő volt az, aki a tehetségmentés munkáját nemzeti célként értelmezte, vagyis tehetségpártoló munkásságának fókuszában nem kizárólag „a Bodrog-parti Athén” iskolájának falai között tanuló diákok álltak. Hisz munkájával több református hagyományokkal rendelkező oktatási intézmény (például Miskolc, Szeghalom, Nagykőrös, Hódmezővásárhely) tehetségpártoló munkásságát segítette. Ezt a gondosan megszervezett tehetségmentő munkát, látva annak eredményességét, Hóman Bálint bővíti országos szintűvé az 1941. évi 57436. sz. rendeletével, ezzel is az „alulról jövő tehetségek” ügyét támogatva.

A felhasznált források egy részét Harsányi István Sárospatakon őrzött hagyatéka, másik részét pedig fia, dr. Harsányi Ádám által őrzött, édesapjáról szóló dokumentumai szolgáltatják. A primer források mellett fontos forrásként kell megemlíteni a Harsányi István tollából származó munkákat.

Célom a fent említett dokumentumok elemzésével rámutatni Harsányi István úttörő munkájára, mely a ma is működő tehetségpártoló munka alapjaként is értelmezhető.

A Porosz Királyság népiskolaügye a 18. században

Lendvai Tamás

PhD hallgató, óraadó tanár

Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

lendvai.tamas@feek.pte.hu

Kulcsszavak: Poroszország, népiskolaügy, autonómia

A kutatás rámutat a 18. századi porosz népiskolaügy fejlődését, közvetve pedig a német terület és hazánk népiskolai jogszabályait meghatározó – történetírásunkban feltáratlan – iskolaalkotmányok progressziójára, az állam és az egyház szerep-, jog- és feladatkörének változására. Az eredményekkel prezentáljuk a hazai 1868. évi XXXVIII. tc. és a porosz tanügyi alkotmányok közötti szignifikáns azonosságokat is, valamint kiemeljük a porosz állam és az egyházak közötti súrlódások alapjait.

Forrásmunkák: Königlich-Preußisches General-Land-Schul-Reglement, wie solches in allen Landen Seiner Königlichen Majestät von Preussen durchgehends zu beobachten. Berlin 1763. VIII. 12.; Königlich-Preußisches General-Land-Schul-Reglement Für Die Römisch-Catholischen in Städten und Dörfern des Souverainen Herzogthums Schlesien und der Grafschaft Glaz, Potsdam 1765. XI. 3.; Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten, Berlin 1796. Szakirodalom: Edward H. Reisner (1922), Elwood P. Cubberley (1920), Friedrich Paulsen (1908), Gönczy Pál (1867), Thomas Alexander (1918).

Kutatásmódszertan és eredmények: dokumentumelemzés, progresszióvizsgálat, komparatív tartalomértékelés. Csoportokat képezve elkülönítjük egymástól, adatbázisba rendezzük, majd összehasonlító adattáblák és folyamatábrák szemléltetése mellett értékeljük a keretfeltételeket (jogállás, főfelügyelet); a tanintézetek működtetőit és irányítóit; a formai kérdéseket (tankötelezettség, regiszterek, tandíj, időbeosztás, vasárnapi iskola, Istentisztelet); a tanügyet (tantárgyak, tanításmódszertan, mintatantervek, tankönyvek), a tanítókat (életvitel, foglalkozás, képzés, képesítés, felvétel, jogok, kötelezettségek); a tanítás irányítását; a törvény végrehajtást; a felügyelet és az éves intézményvizsgálat részleteit. A csoportok eredményeit összehasonlítjuk, értékeljük, és vizsgáljuk a csoportelemek eltéréseit, változását és fejlődését. Hangsúlyt helyezünk az állam és az egyházak közötti viszonyt alapjaiban érintő finanszírozás, jogállás, irányítás, működtetés és felügyelet szabályozására.

Recepciós hatások Schultz Imre népiskolai olvasókönyveiben⁷

Méreg Martin

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola
mereger85@gmail.com

Kulcsszavak: neveléstörténet, tankönyvkutatás, olvasókönyv

A pedagógiai tudás transzferfolyamatainak neveléstörténeti szempontú kutatása eddig leginkább a pedagógia egyetemi tudományá válásának körülményeit, a nemzetközi tudományfejlődési és recepciós hatásait tárta fel. A néptanítói szakma fejlődéstörténetéről, illetve azon belül a néptanítói tudást reprezentáló népiskolai olvasókönyvekről eddig ilyen szempontú elemzés nem készült.

Kutatásunk célja, hogy a pedagógiai tudás transzferfolyamatait egy adott tankönyvszerző, Schultz Imre (1848-1905) pécsi tanítóképző intézeti tanár életművén keresztül mikrotörténeti megközelítésben tegyük kimutathatóvá. Schultz Imre népiskolai olvasókönyvei esetében ezek a recepciós hatások nagyon jól megragadhatók, mert módszertani könyveiben és saját tankönyveit bemutató vezérkönyveiben tárgyalja azokat a főleg német szerzőktől származó műveket, amelyek hatással voltak saját munkáinak megírására.

A kutatás forrásbázisát a szerző legsikeresebb, *Képes reáolvasókönyv* című olvasókönyve és kilenc német nyelvterületről származó népiskolai olvasókönyv alkotja, amelyekre pedagógiai írásaiban Schultz Imre a legtöbbször utalt. Az elemzett minta összeállítása a Georg-Eckert-Institut für internationale Schulbuchforschung adatbázisa és tankönyvgyűjteménye alapján történt.

A vizsgálat Peter Weinbrenner társadalomtudományos tankönyvkutatási modelljéből indul ki, illetve megkísérli annak módszereit a tankönyvtörténeti kutatásokra alkalmazni. Feltevésünk szerint a recepciós hatások kimutatására a modell neveléstudományi dimenziója a legalkalmasabb, amelynek kategóriái közé tartozik a tankönyv típusa, szerkezeti felépítése, a didaktikai funkciók, a szövegtípusok és a szövegstruktúra. Ezzel az elemzési módszerrel egy konkrét eseten keresztül lennének kimutathatók azok a német recepciós hatások, amelyek a 19. század végi magyar olvasókönyvek fejlődését, strukturális és tartalmi sajátosságait befolyásolták.

⁷ A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú *Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program* című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

OKTATÁSTÖRTÉNETI KUTATÁSOK III.

Szekcióvezető:
Fischerné Dárdai Ágnes

Európa-kép – tankönyvkutatás – (kon)textus⁸

A dualizmus kori történelemtankönyvek elemző vizsgálatának lehetőségei

Molnár-Kovács Zsófia

egyetemi tanársegéd, doktorjelölt

PTE BTK Neveléstudományi Intézet;

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

m.kovacs.zsofia@gmail.com

Kulcsszavak: tankönyvkutatás, tankönyvelemzés, tankönyvtörténet

Az „európaiság” szimbolikus, kettős értelmezéssel bíró fogalom. Tágabb értelemben történeti, földrajzi, kulturális entitás, konstrukció, szűkebb értelemben pedig jelenti a képeken, térképeken megjelenített Európát. Ma az európaiság identitásunk meghatározó eleme, fontos tehát tudnunk, hogy ennek a koncepcionális alapjai, (oktatás)történeti gyökerei hova nyúlnak vissza a dualizmus korában és a dualizmus kori tankönyvek tartalmazzak-e erre vonatkozó utalásokat.

Disszertációs kutatásom kísérletet tesz a történelem-tankönyvi textusban és a didaktikai apparátusban megragadható „Európa-kép” feltárására a vizsgált korszakban (1867-1918). Reprezentatív elemzés megvalósítására törekszik, ennek jegyében pedig fókuszába emeli azon VII. osztály számára készített dualizmus kori magyar középiskolai egyetemes történelemtankönyveket, melyek az újkor történelmének 1648-tól a „jelenkorig” tartó időszakát tárgyalják.

Az előadás keretei között e folyamatban lévő kutatás (tankönyvelemzés, tartalom- és ikonográfiai-ikonológiai elemzés) szakirodalmi és – az eddigiekben körvonalazódó – empirikus tanulságait összegzem. A kutatási tapasztalatok ismertetése során tisztázom a kutatás értelmezési kereteit, a kutatómódszertani apparátus fő irányvonalait, valamint kitérek a középiskolai tankönyvkiadás és tankönyvtörténet elméleti kereteire is.

A vizsgálati eredményeim hozzájárulnak a hazai tankönyvelméleti, tankönyvtörténeti szakirodalom gazdagításához. A kutatás mind vertikálisan, mind horizontálisan továbbfejleszhető.

⁸ A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú *Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program* című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Önéletrajz-elemzés egy gyakorlati példán keresztül. Montágh Imre két önéletrajza

Pénzes Dávid

PhD hallgató

ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

penzes_david@yahoo.com

Kulcsszavak: önéletrajz, gyógypedagógia, beszédtechnika

Az utóbbi néhány évben a hazai neveléstörténeti kutatások középpontjába került az 1948 utáni oktatás- és nevelés története (például K 100 496 számú OTKA kutatás: *A magyar neveléstudomány története a szakmai folyóiratok tükrében (1945-1989) – tudományos kommunikáció, szakmai diskurzusok* – Németh András vezetésével, valamint korábban *Pedagógia és politika az 1950-es években* – Mann Miklós vezetésével). A kutatások homlokterébe elsősorban az oktatáspolitikát – a neveléstudomány felől – meghatározó szereplők kerültek. Az ő tetteiknek és életüknek a kutatására, részletes elemzésére már van példa (pl. *Golnhofer Erzsébet* és *Szabolcs Éva* 2013-as cikke Lázár Györgyről a Magyar Pedagógiában). Ugyanakkor előfordul, hogy egy adott szereplő kiemelt figyelemben részesül aktív évei alatt, ám nem elsősorban mint döntéshozó válik meghatározóvá, hanem mint nagy nyilvánosságot kapó személy. A hazai pedagógiában ilyen személy volt *Montágh Imre*. A televíziós műsorai révén nagy nyilvánosságot kapó logopédus.

Mindezzel párhuzamosan megnőtt az érdeklődés – elsősorban a köztörténeti kutatásokban – a biográfia iránt is. Ennek lehetséges oka a történettudományos kutatásokban a mikrotörténettel párhuzamosan a hétköznapi felé fordulás. Ehhez a megismeréshez járulnak hozzá az önéletrajzok, naplók, memoárok elemzése. A módszertani repertoár igen színes, változatos, a hagyományos dokumentumelemzéstől a pszichológián át, egészen a hálózatkutatásig számtalan tudomány járult hozzá ezen szövegek differenciált értelmezéséhez. Megjegyzendő, hogy az utóbbi évtizedek meghatározó – és igen lukratív – műfaja az életrajzok, vagy önéletrajzok írása és kiadása, sok esetben „szellemíróval” – társíróval – közösen.

A hazai neveléstörténet számára sem ismeretlen műfaj a biográfia műfaja. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (OPKM) két sorozatot is szentelt a biográfiának: Tudós tanárok, tanár tudósok és a Magyar pedagógusok. Az OPKM két sorozata ugyanakkor műfajilag sem homogén, egységes, hiszen egyaránt megjelenik benne az életrajz (Prohászka Lajos), az önéletrajz (Fináczy Ernő), ezenkívül korábban is foglalkoztak – az 1980-as években – már neves pedagógusokkal, pedagógiai teoretikusokkal – igaz elsősorban munkásságukkal, hatásukkal, filozófiájukkal – hazai kutatók (*Németh András* bölcsészdoktori (1986) és kandidátusi értekezése (1988), valamint *Pukánszky Béla* kandidátusi értekezése (1989) és habilitációs értekezése (1999)).

Jelen előadás első felének célja, hogy az önéletrajzok elemzését és értelmezési kereteit, főbb irányait bemutassa, majd ezen elméletek gyakorlati jelentőségét *Montágh Imre* által készített két életrajzon szemléltesse, és megkísérelje összehasonlítani az évtizedes különbséggel írt Montágh-önéletrajzokat.

A Kodály koncepció reformpedagógiai elemei

Révész József

művésztanár, PhD hallgató

Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar;

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

jozsefrevesz@gmail.com

Kulcsszavak: reformpedagógia, zenei nevelés, Kodály módszer

Kodály Zoltán nemcsak kiváló pedagógus és tudós volt, hanem nagyszerű zeneművész is. Az általa elindított zenepedagógiai reform alapjaiban változtatta meg a magyar zenei nevelés rendszerét.

A Kodály által képviselt zenepedagógiai koncepció az 1920-as években megjelenő, illetve már ekkorra kiforrott zenepedagógiai koncepciókhoz – Émile Jaques-Dalcroze és Fritz Jöde zenepedagógusok tevékenysége – hasonlóan egyfajta reform zenepedagógiaként értelmezhető, és nemcsak a reformpedagógiai mozgalomhoz, de azon belül a századelőn különösen elterjedt művészpédagógiai irányzatokhoz is kapcsolható.

A kutatás elsődleges célja a Kodály-koncepció fejlődéstörténeti ívének a megrajzolása, beleágazva a 20. század változatos politikai és társadalmi változásaiba, reformpedagógiai irányzataiba, kiemelve Kodály zenepedagógiai munkásságának életreform elemeit. Ugyanakkor számomra fontos motívum a Kodály-pedagógia alkalmazási lehetőségeinek a feltárása a mai megváltozott társadalmi keretek között. A deduktív kutatás módszereit alkalmazva kívánom megvizsgálni azt az oktatástörténeti folyamatot, amely szükségessé tette Kodály Zoltán számára, hogy zenei nevelést érintő reformjait 1925-ben meghirdesse. Ha a Kodály-módszert reformpedagógiaként értelmezzük, adódik a lehetőség annak továbbgondolására, fejlesztésére a mai megváltozott társadalmi viszonyokhoz alkalmazkodó alkalmazási lehetőségeinek a kidolgozására. Ebben a felfogásban a Kodály reformokat nem tekinthetjük lezártnak és befejezetteknek. Kutatásaim összegzéseként a feltárt eredményeket, és saját gyakorlati tapasztalatainkat összevetve lehetőséget látok egy teljesen újfajta, gyermek, játék, és élményközpontú módszertan elméleti, és gyakorlati megvalósítására.

Kutatásom forrásai elsősorban Kodály eredeti művei, a kortársak, és a Kodály növendékek által írt visszaemlékezések, valamint azok a források, melyek a reformkor pedagógiájának feltárásával és elemzésével foglalkoznak.

Az úttörőmozgalom szimbolikája

Somogyvári Lajos

doktorjelölt, középiskolai tanár

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola;

Somogyi TISZK Rudnay Gyula Középiskola

tabilajos@gmail.com

Kulcsszavak: oktatástörténet, antropológia, ikonográfia

Kutatásaim az 1960-as évek Magyarországnak képes pedagógiai szaksajtójára irányulnak. Az elemzés alapjául szolgáló képi korpusz öt pedagógiai periodikán alapul (Család és Iskola, Gyermekünk, Köznevelés, Óvodai Nevelés, A Tanító, A Tanító Munkája), 5371 fotóból áll – ezek funkciói, jelentései kerülnek feltárássra vizsgálatomban. A hazai oktatástörténet-írásban a sajtófotó nem megszokott forrásanyag, interdiszciplináris megközelítést kíván: a történeti pedagógiai antropológia segítségével nevelési világokat tárunk fel, melyeket különböző képek és narratívák közvetítenek. Az ikonográfia és narratológia eredményeit hasznosító elemzés egyszerre tár fel egyedi, az adott korra jellemző vonásokat és univerzális pedagógiai tapasztalatokat.

A tudásátadás és nevelés tereinek elemzésében nagy helyet foglalnak el az úttörőélettel kapcsolatos képek, a 263 fényképből álló mozgalmi anyag több elemzési lehetőséget is rejt magában. Az iskolai és iskolán kívüli nevelés határterületén lévő mozgalom számára nagyon fontosak voltak az olyan szimbólumok, rítusok és eszményképek, melyek emocionálisan mozgósító erővel bírtak a gyerekek és fiatalok számára, kézzel foghatóvá tették az elvont eszméket és képesek voltak betölteni az erkölcsi-közösségi nevelés változatos funkcióit. Az avatás jelentette a beavatást az új közösségbe, az úttörőünnepségek az újonnan szerzett identitás megerősítéseként szolgáltak, melyet olyan ikonikus helyek testesítettek meg, mint Csillebérc, az Úttörővasút, vagy a Világifjúsági Találkozó. A kisdobos-, az úttörő- és KISZ-életben igen hangsúlyos volt a táborozás, az önkéntes munka és az önkormányzatiság eszméjének vizuális megjelenítése – az így felvázolt csomópontok adják ki a mozgalmi élet tárgyi és cselekvésbeli szimbolikáját.

Olvasókörök szerepe az iskolán kívüli közismereti képzésben, a 20. század első felében

Szóró Ilona

szociológus

Könyvtárellátó Nonprofit Kft.

szoroi@t-online.hu

Kulcsszavak: olvasókör, szabadiskola, közművelődési tanfolyam

A 20. század első felében a nagy kiterjedésű agrárvidékeken, különösen a kis falvakban és a tanyavilágban az olvasókörök jelentős szerepet vállaltak a felnőtt társadalom gazdasági és közismereti képzésében. Gyakran az egyesületek kezdeményezték a különböző szintű ún. szabadiskolák, népművelési tanfolyamok indítását, mozgósították a környék lakosságát, felkérték az előadókat, könyvtári háttérrel biztosítottak. A 20. század kezdetén az alpműveltség, az írni-olvasni tudás terjesztése volt a legfontosabb feladat. A későbbiek során már inkább ezen készségek karbantartása, az elemi iskolában tanultak felfrissítése, az új jelenségekkel kapcsolatos tájékozódás, egyes esetekben pedig a középiskolai tanulmányok előkészítése volt az egyesületekben folyó közismereti képzés célja. Az általában 30-50 órától a 150-160 óráig terjedő tanfolyamok tematikájában a számolás és mérés, a földrajz és a természetismeret, a történelem, a társadalmi ismeretek és az állampolgári jogok, kötelességek, valamint a nyelvi ismeretek, az irodalom és a népművészet képezték a főbb blokkokat, melyeket rendszerint lélek- és erkölcsstan, egészségtan és gazdasági ismeretek egészítettek ki. Az egyesületi épület otthonos közege, az előadások közvetlen formája lehetővé tette, hogy olyan személyek is bekapcsolódjanak a felnőttképzésbe, akik ezt iskolai keretek között nem vállalták volna.

Az előadás egy több éve folyó kutatás részeredményeit adja közre, melynek célja, az agrártársadalom iskolán kívüli tanulási lehetőségeinek feltárása. A kutatás a vonatkozó szakirodalom áttekintése mellett elsősorban egykorú dokumentumok, egyesületi anyagok és más levéltári források feldolgozására, valamint az érintettek visszaemlékezéseire épül.

Testvérkapcsolatok ábrázolása a szolnoki festészetben (1880-1920)

Támba Renátó

egyetemi hallgató

DE BTK Neveléstudományok Intézete

trenato87@gmail.com

Kulcsszavak: testvérkapcsolat, antropológiai tér, gyermekszemlélet

Előadásomban testvérkapcsolat-témájú festmények gyermekkor-történeti szemléletű elemzésére vállalkozom a szolnoki festészet köréből (Deák-Ébner Lajos, Fényes Adolf és Bihari Sándor), abból a célból, hogy rávilágítsak a megjelenítések mögött munkálkodó főbb gyermekszemléleti elemekre. Erre a feladatra alkalmasnak tűnik a Panofsky-féle ikonográfiai-ikonológiai modell, hiszen ennek révén válik lehetségessé, hogy a képeket a társadalmi tudat részeként, érzületek, viselkedési módozatok dokumentumaiként értelmezzük. Az elemzési szempontsor megfogalmazásában hasznosnak bizonyultak Kéri Katalin és Géczi János sajtófotó-elemzései, Endrődy-Nagy Orsolya képelemzései, illetve Piotr Sztompka „Vizuális szociológia” c. műve. Az elemzés szempontjai között szerepel többek között a kor és a nem, szerepelnek a testhasználati jellemzők és a viseleti elemek, a térhasználati jellemzők, az alakok elhelyezkedése a kompozícióban belül, illetve a végzett tevékenységek, interakciók.

A téma sokoldalú megközelítést kíván, így a néprajztudományok (Bodovics Éva, Gazda Klára, Deáky Zita, Sárkány Mihály), a gyermekkortörténet (Pukánszky Béla, Szabolcs Éva), a művészettörténet (Egri Mária, Németh Lajos, Jan Bialostocki, David Carrier) képviselőire egyaránt hivatkozok.

A képeken, bármilyen ábrázolt szituációról is legyen szó, látható, hogy a gyerekek szoros (olykor bensőséges és csendes, olykor intenzív és eseményekben gazdag) kölcsönkapcsolatban állnak egymással és egymáson keresztül tanulnak bele a paraszti élet rendjébe. A képek tanúskodnak a testvérkapcsolaton belül működő hierarchiáról (olykor mellérendeltségről) és annak fizikai kifejeződéseiről (asztali ülésrend, átkaroló gesztus), a testvéri „anyapótlék”-szerepről, a példaadásról, a megértésről, az elfogadásról és a felelősségvállalásról egyaránt.

Az 50-es évek ideológiai törekvései a Magyarországon 1948 és 1955 közötti alsós tankönyvekben

Varga Attila

PhD hallgató

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

attila.varga@emmi.gov.hu

Kulcsszavak: 50-es évek, ideológiai törekvés, alsó tagozat

A forráselemzésen alapulva készülő PhD értekezés azt vizsgálja, hogy a korszak ismert ideológiai motívumai milyen módon szivárognak be az 1950-es években forgalomba hozott alsó tagozatos tankönyvekből tanuló gyermekek és családjaik életébe. Az elemzés ebből a kutatásból mutat be egy – még semmiképp sem teljes körű – részeredményt, oly módon, hogy az első osztálytól a negyedik osztályig vizsgálja egy-egy évfolyam egy-egy tankönyvének matematika (számтан) példáit, és tekinti át vázlatosan, hogy alkalmas hívószavak mentén hogyan mutatkozik/mutatkozhat a tanulóakra gyakorolt ideológiai nyomás. A kutatás alapvető hipotézise az, hogy a vizsgált időszak magyar pártállami hatalma felhasználta ideológia szándékainak közvetítésére az iskolákban akkor használatos tankönyvek szövegezését és feladatait. A kutatás elsődleges forrásai az 1948 és 1955 között élt tankönyvcsalád, az „Első-Negyedik könyvünk” tankönyvsorozat feladat- és szövegtára, másodlagos forrása a jellemző történelmi időszakot és háttérrel bemutató szakirodalom; pedagógiai, módszertani források, elemzések; forráselemzési szakirodalom; különböző jogforrások, továbbá ideológiai és módszertani továbbképzési anyagok. A kutatás várható eredménye annak bizonyítása, hogy a fenti tankönyvsorozat idején regnáló hatalom különböző módszertani eszközökkel igyekezett ideológiai befolyást gyakorolni az iskolában tanuló 6-10 éves korosztályra.

Új megközelítések a 20. századi reformpedagógiai mozgalom helyéről és szerepéről

Vincze Beatrix

egyetemi adjunktus

ELTE PPK Pedagógiatörténeti Tanszék

vincze.beatrix@ppk.elte.hu

Kulcsszavak: reformpedagógiai mozgalom, paradigmaváltás, recepciókutatás

A kutatás célja, hogy bemutassa azokat az új, elsősorban a német nyelvű szakirodalomban megjelenő megközelítéseket, kritikai hangvételű bírálatokat, amelyek az európai reformpedagógiai mozgalom megítélésének új aspektusait vetik fel.

Az előadás hivatkozni kíván J. OELKERS (1979, 2012) több művében kifejtett koncepciójára, miszerint a reformpedagógiai mozgalom nem tekinthető új, önálló paradigmának, hanem csak a herbarti iskola kritikájából megszületett motívumok történetének, amely nem alkotott új paradigmát a pedagógiában. Másrészt be kívánja mutatni több szerző (HANSEN-SCHABERG, SCHONIG, 2007) – utóbbi munkáiban megjelenő – tényfeltáró, deheroizáló megközelítéseinek a segítségével azt az új pedagógiatörténeti szándékot, amely kiegészíti és újraértékeli a reformpedagógiai mozgalom szerepét.

Továbbá kitér arra, hogyan egészíti ki a reformpedagógia megítélését a herbarti pedagógia esseni kutatócsoportjának új törekvése (DUE, R. Coriand), amely egy Herbart-adatbank felállításával a nemzetközi herbartizmus szerepét vizsgálva számos új szempontra hívja fel a figyelmet, köztük a herbarti tanítványok nem elhanyagolható reformszerepére (CORIAND, 2012, 2013).

A kutatás történeti jellegű, amely főként a másodlagos (német nyelvű) források elemzésével kívánja gazdagítani a reformpedagógia hazai megítélését, a recepciókutatást. A nemzetközi szakirodalom új eredményeinek bemutatása és vitára bocsátása egyben kiindulópontja kíván lenni egy új kutatásnak, amelyre a grazi egyetem és az ELTE Pedagógiatörténeti Tanszéke közösen pályázik (2014). A közös kutatás célja: az osztrák és a magyar reformpedagógiai mozgalom és életreform törekvések közös és eltérő elméletének és gyakorlatának a feltárása, a recepciók hatásainak összevetése.

Középiskolai oktatás a személyi kultusz időszakában

Zombai Tamás

óraadó tanár

Wesley János Lelkészképző Főiskola

zombaitamas@freemail.hu

Kulcsszavak: autonómia, reformok, politika

A kutatás célja: Annak a folyamatnak a bemutatása, melynek eredménye az értelmiségi hivatás és a középiskolai tanári pálya presztízisének devalválódása lett. Egykori pedagóguscsalád sarjaként különösen érdekelt, hogy a tanártársadalom hogyan próbálta autonómiáját védeni, mozgásterét bővíteni a nehéz időkben. A Rákosi-diktatúra félelemmel teli légköre nem rekedhetett kívül az iskolák kapuján, behatolt minden szegletébe. Miközben sohasem látott számban járhattak diákok középiskolába, addig az oktatás színvonalát a kötelező tananyag ideológiai töltete és silánysága negatív irányban befolyásolta. Míg azonban egyes intézmények (elsősorban egyházi iskolák) kirakatpercek áldozataivá váltak, addig a tatabányai gimnáziumban keletkezett konfliktusokat a hatalom igyekezett diszkrétén kezelni. Egyrészt ennek okait kerestem, másrészt feltűnt számomra, hogy a tatabányai tanárok közül milyen sokan nem tudtak gyökeret verni a polgári hagyományokat nélkülöző településen.

Módszerek: Statisztikai források elemzése, tartalomelemzés, forráskritika

Források: Levéltári források (MOL, Tatabányai Levéltár)

A kutatás (várható) főbb eredményei: Árnyaltabb kép kialakítása a korszakról és annak oktatáspolitikájáról, különös tekintettel a pedagógusok szerepére. (Miként reflektált a helyi pedagógus társadalom az „új világ” kihívásaira, mennyiben tudta értelmiségi szerepkörét betölteni; milyen kompromisszumok kötésére kényszerültek; hogyan próbálkoztak a szabadság apró köreinek tágításával, próbálták identitásukat megőrizni.)